ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Анегдоте

Година XXVI
Број 699
Субота
22. мај 1965.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ



























У овом броју:



Како се стварала наша нова књига

Откупљени цртежи на конкурсу





Црвени алигатор

Хималајски јарац



КОСМИЧКО сједињавање

Листић брђљана | **ДОГОДИЛО СЕ У...**

СПОМЕНИК ХРАБРИМ

ВИШЕ НИША НА УЗВИШИЦИ БУБЊУ ПОДИГНУТ ЈЕ СПОМЕНИК ЖРТВАМА ФАШИЗМА ПО УМЕТНИЧКОЈ ЗАМИСЛИ ИВАНА САБОЛИЋА, СЛИКАРА ИЗ ЗАГРЕБА. ТРИ ОГРОМНЕ ПЕСНИЦЕ ОД ГРУБОГ АРМИРАНОГ БЕТОНА И У ЊИХОВОЈ СЕНЦИ РЕЉЕФ НА МРАМОРУ КОЈИ СИМБОЛИШЕ СТРОЈЕВЕ СТРЕЉАНИХ КОМУНИСТА И РОДОЉУБА, ВИШЕ ОД ДЕСЕТ ХИЉАДА ПОКОШЕНИХ ЉУДСКИХ ЖИВОТА.

СПОМЕНИК НА САМОМ ВРХУ ПЛАТОА ПОШУМЉЕНОГ ОПШТОМ АКЦИЈОМ НИШКИХ ГРАЂАНА ВЕЋ ПРВИХ ДАНА ПОСЛЕ ОСЛОБОЂЕЊА, ДОМИНИРА НА ВИДИКУ СА СВИХ ПРИЛАЗА И ИЗ САМОГ ГРАДА.

НА СЛИЦИ: СПОМЕНИК НА БУБЊУ И КАМЕРА НА ЈЕДНОМ ОД НЕКАДА МИТРАЉЕСКИХ ГНЕЗДА, СА КОЈИХ СУ ФАШИСТИ РАФАЛИМА КОСИЛИ ЉУДСКЕ ЖИВОТЕ У ЛЕСАМА АЛИ НИСУ МОГЛИ СЛОМИТИ ОТПОР И ПРКОС СМЕЛОСТИ У БОРБИ ЗА СЛОБОДУ.



Новинари и шахисти

ШАХОВСКА такмичења одувек су привлачила пажњу јавности. Зато су били цењени новинари који су умели да лаким стилом дочарају атмосферу из турнирске дворане и обавесте читаоце о резултатима. То је за многе ипак тежак посао, јер захтева свакодневно праћење шаховског живота. Зато долази и овде до „специјализације“ па редакције за извештаче ангажују најјаче шахисте из своје средине или траже помоћ са стране — у лицу неког шаховског мајстора.

Захваљујући новинарима сачуване су од заборава многе анегдоте из живота великих мајстора, а створене су и оне у којима су баш они жртве! Битка за време је њихов велики хендикеп, па одатле и потичу грешке приликом давања извештаја по истеку кола на турниру. Површна анализа указује да су шансе изједначене — и та се вест објави у јутарњој штампи, док у наставку један од играча однесе победу. Искусан извештач се у нејасним ситуацијама обезбеђује на овај начин: објави дијаграм прекинуте партије и препусти читаоцима суд о резултату наставка.

Никакво искуство не би му помогло када би се на турниру нашао играч чије је презиме тешко изговорити. Такав случај је мучио предратне новинаре када је на турнирима играо пољски мајстор Давид Пржепиорка (1880 до 1940). Они су ту тешкоћу решили на оригиналан начин: дали су му надимак „Пепи“ и на тај начин су „победили“ његово презиме!

И два иста презимена доводила су новинаре у мат-позицију. Успех инж. Видмара млађег на турниру у Маријанским Лазнима и Карловим Варима 1948. године приписиван је његовом оцу, старом велемајстору др Видмару. Писало се о његовом успешном повратку на турнирску арену. Шаховска делатност интернационалног мајстора Владимира Вуковића и мајстора Саве Вуковића доводила је у заблуду и новинаре и шахисте. Њихови резултати су често били замењивани мада је Владимир Вуковић шаховски писац, док се пок. Сава Вуковић претежно бавио практичном игром.

Ласкер је једном био „жртва“ новинара. Он је имао 66 година за време учествовања на Другом московском међународном турниру. И поред тих година он је био свеж и бодар што се показало и по резултату. Без пораза је заузео треће место са 12,5 поена иза Ботвиника и Флора који су имали по 13 поена. Ипак, Ласкер је одједном „почео“ да стари. Лист „Вечерња Москва“ је 9. фебруара 1935. године саопштила да је он напунио 67 година. Само осам дана доцније „Известија“ је објавила да је навршио 68 година! Онда су на сцену ступили шаховски „весељаци“ који су израчунали да ће на крају турнира, према започетој рачуници, Ласкер имати 104 године.

Много лепих анегдота забележено је баш захваљујући новинарима. Једна потиче из интервјуа Капабланке и мало познатог шахисте Чарлса Цефа. То се догодило пошто је Цеф победио Капабланку. Када су пораженог упитали колико потеза види унапред — он је одговорио: — Око десет потеза. Исто такво питање је било упућено у Цефу. На велико изненађење његов је одговор био: — Само један, али тај је потез увек најбољи! Очигледно је да је овакав одговор био упућен на адресу славног Кубанца, који је, као и сви велемајстори, имао и „слабих“ дана за игру.

Са шаховског турнира у Нотингему 1936. године у свет је отишла вест следеће садржине: За време једне своје партије Капабланка је изјавио после одиграног 21. потеза да ће игру решити у своју корист најдаље за 26 потеза. Изјава се заснива на 2.600 варијанти које је у глави израчунао! Други је написао да Аљехин, који је такође учествовао на томе турниру, зна напамет све партије које је одиграо за последњих 30 година. Обе вести биле су бесмислене, али када је Капабланка чуо шта се тврди за Аљехинову меморију, рекао је: — Не верујем; тако нешто може само — Костић! Меморија светског путника је била задивљујућа до краја живота. Најбоље партије из своје каријере, игране више десетина година уназад, знао је напамет.

ЛЕД — АНТИБИОТИК

Необичан експеримент предузели су пре извесног времена француски научници на једном великом риболовачком броду-фабрици. У лед у бродским хладњачама додат је антибиотик ауреомицин.

Ледени блокови засићени антибиотиком знатно продужују рок трајања риба и других намирница. Најбољи резултат био је постигнут када се на килограм леда додавало 5 до 10 милиграма ауреомицина.

Наша земља у слици и речи



КУПА

КУПА је највећа пловна притока Саве. Дугачка је 291 км, а њен слив обухвата површину од 9.595 $км^2$ (по старим подацима 11.484 $км^2$). Извире из малог Купешког језера, дугачког око 200 и широког само 30 м, под огранцима Снежника, на 397 м надморске висине. У горњем току, до Карловца, тече кроз уску и дубоку клисуру, која се проширује у котлине само код Чрномеља и Метлике. У доњем току, низводно од Карловца, тече кроз широку и пространу долину, кроз Покупље, које је сужењем испод ушћа Глине подељено на горње и доње. Купа је низводно од Карловца широка 100 м, код Петриње 130, а код Сиска 130 м. Дубина реке креће се од 0,6 м (у плићацима при ниским водостајима) до преко 10 м. Пловна је до Карловца — 136 км и то углавном за мање бродове, али ако налажу потребе до Карловца могу доћи и теретњаци са носивошћу до 650 тона (при вишим водостајима). Практично се пловидба обавља само до Сиска, који је од Купиног ушћа у Саву удаљен 5 км. Највиши водостаји на Купи су у новембру — од јесењих киша. На њој су две хидроцентрале: Озаљ I и II. Оне имају снагу по 2.500 киловата.

НОВИ ГАРГАНТУА

Нови Гаргантуа појавио се у лику Француза Робена де Ниора, који је за опкладу појео за мање од тридест минута три и по метра кобасица и да би доказао да може још да поједе он је завршио обед омлетом од печурака.

НЕОБИЧНО, АЛИ ИСТИНИТО

„Уђите и једите у миру! Телевизија и цу-бокс су на поправци“. Откад овакав натпис стоји на вратима једног њујоршког ресторана, он је увек пун гостију.

МЕСЕЧЕВ КРАТЕР НА ЗЕМЉИ

У близини варошице Садбери у Канади постоји језеро које је „ископао“ огроман небески камен. Према мишљењу научника, камен се зарио у земљу пре око милијарду и седам стотина милиона година. Житка магма провалила је из средине камена на површину, облила дно и зидове кратера и стврднула се. Сада се у џиновској „чинији“, чији је пречник око 45 километара, блиста језеро. Недавно је језеро привукло пажњу астронома. Они сматрају да су се на исти начин образовали и кратери на Месецу. И сада они изучавају — Месец на Земљи.



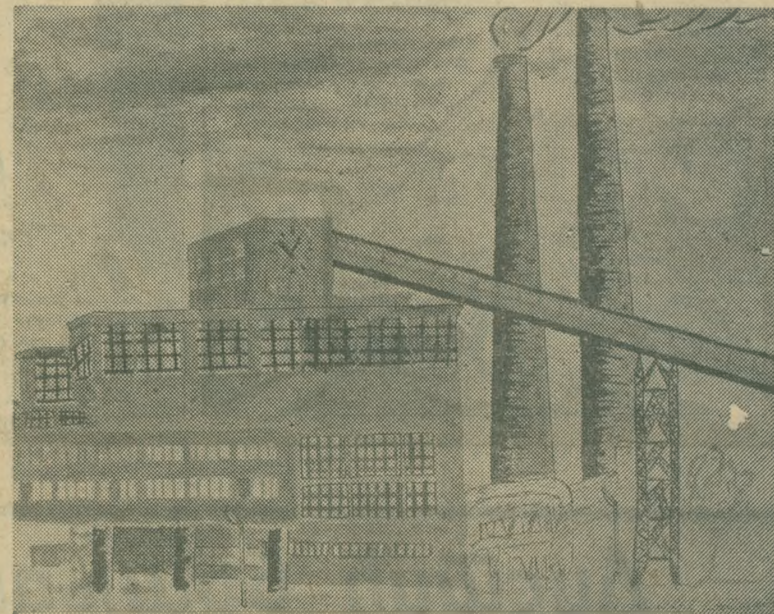
„ПАРТИЗАНСКА КОЛОНА“, рад Ивице Брадарића, ученика 4. разреда основне школе „Ранко Орлић“, Сплит

Откупљени цртежи на конкурсу

Ђачки цртежи у овом броју, као и они раније објављени у овој рубрици, награђени су са по 1.500 динара. Награде ће бити достављене поштом.



„НАСРАДИН ХОЏА“, рад Мирјане Милосављевић, ученице, Петровац на Млави, Улица Вере Гвозденовић, 14/а



„ФАБРИКА“, рад Слободанке Герасимовић, ученице основне школе „Стеван Филиповић“, Велики Црљени код Лазаревца



Да бобица поморанце буде сочна и укусна...

Поморанџа је суптропска дуговечна биљка. Гаји се у земљама Средоземља, Бразилу, Калифорнији, Јапану, Аустралији и др. Може да живи до 500 година. Од Дубровника до Бара има око 75 хиљада стабала, која дају по дрвету око 10 кг.

Да би се добила што укуснија и крупнија бобица, потребно је обратити пажњу на ђубрење ове врсте воћа. Уколико је ђубрење непотпуно или неправилно што се види на нашој слици под бројем 1 из једног научног пољопривредног завода у Републици Чиле) не само што ће то да се одрази по боји плаво-зеленог и ушиљеног листа, већ ће и бобица бити мање-више неправилног облика и дебље коре.

Напротив, код ђубрења поморанџе довољним количинама азотног, фосфорног и калијумовог ђубрива (слика 2), бобица поморанџе биће крупнија, правилног облика и тање коре, док ће лист бити угаситозелене боје и више овалног облика.

Слично се дешава и са лимуном, па о томе треба да поведу рачуна и наши одгајивачи као и одгајивачи-аматери, који лимун гаје у својим домовима.



СПОРТСКИ калеидоскоп

Музеј који је бразилски спортски савез основао у част свог нај бољег фудбалера Пелеа, има већ 380 експоната. Посетиоце музеја највише привлаче два од тих експоната: крпа којом је Пеле глачао својим муштеријама обућу у време када је био чистач ципела, и позлаћени пехар „Бразилија".

✪

Недавно је у Паризу основан фудбалски клуб чији су сви чланови радници и службеници погребних завода и управе гробља. Нови клуб одиграо је већ једанаест утакмица и свих једанаест је добио. И поред имена „Спавај спокојно", које су играчи новог спортског друштва изабрали у складу са својим професијама, њихови чланови су жустрији и динамичнији од многих својих спортских колега.

КРОЋЕЊЕ ЛОПТЕ



Искусни играчи фудбала умеју да зауставе и „смире" лопту главом, грудима, бедром, ногом.

Ево, фудбалер је дочекао лопту грудима и лопта му није одскочила, већ се послушно спустила пред ноге. То се догодило због тога што је играч олабавио мишиће које је лопта додирнула и тиме јој одузео брзину.

Хоћете да проверите? Ударите лоптом о песак. Лопта уопште неће одскочити: остаће да лежи на меком песку. Исто се догађа кад лопта удари о олабављене мишиће.

Црвени алигатор

НАЦИОНАЛНИ парк Еверглејдс на полуострву Флориди, у Сједињеним Америчким Државама, само се зове парком. То је у ствари огромна блатњава мочвара испресецана стотинама потока, хиљадама језера са пловећим острвима. Бујна тропска вегетација, шаренило птица, егзотичне рибе и водене животиње привлаче много љубитеља природе.

Недавно је све њих узбудила невероватна прича: неки ловац на змије, пробијајући се кроз шипражје, уплашио је и отерао са одморишта црвеног алигатора. Ниједан зоолог још није чуо за такву врсту крокодила. Многи су сматрали да је то просто ловачка прича. Али, нашао се човек који је поверовао у причу ловца на змије. Тај човек се зове Том Ален и такође је ловац. Само, не ловац на змије, већ ловац на крокодиле које већ годинама хвата живе и њима снабдева све зоолошке вртове на свету. Он одлично познаје навике зубатих гмизаваца. Додуше само оних обичних — зелених. Зар је такав човек могао остати миран знајући да негде постоји досад потпуно непозната врста крокодила?

Ален је одлучио да по сваку цену улови црвеног алигатора. Али, како га наћи у готово бескрајном Еверглејдсу. Неко од пријатеља му је посаветовао: „Искористи хеликоптер".

После неколико дана изнад мочварних џунгли јужне Флориде лебдео је метални вилин коњиц. Путници у хеликоптеру, снабдевени даљинским догледима, испитују метар по метар територију националног парка. Прва седмица трагања није донела никакав резултат. А за хеликоптер треба платити, и то не мало. У случају срећног лова новца ће бити. Али. ако не успе? Ален ипак није губио наду. И био је награђен: дошао је тренутак када је његов глас надјачао буку мотора:

— Стоп! Стоп! Видим га! Заиста је црвен!

Хеликоптер је почео да се спушта. Учесници експедиције са узбуђењем су гледали необичног алигатора. Да, заиста ће бити занимљиво уловити црвену неман.

Ухватити овог алигатора живог био је тежак подухват. Ален је, додуше, у свом животу уловио много крокодила али још никад му се није догодило да лови из хеликоптера, па још усред мочваре где немаш где ни ногу да ставиш. Двобој је обећавао да буде тежак...

Из трапног отвора на хеликоптеру полетео је конопац. Његов крај њихао се на метар од земље. Ален је почео да се спушта. Фото-апарати и камере његових сапутника бележе сваки његов покрет. Сви страхују да шум мотора и ветар што га ствара елиса не уплаше алигатора. Али он мирно дрема на сунцу...

Даљи догађаји одвијали су се филмском брзином. Ален је скочио крокодилу на леђа — као јахач на коња. Животиња се пропела покушавајући да збаци ловца. Људима у хеликоптеру дах је застао. Алигатор је се једним скоком нашао у води одвлачећи и Алена. И човек и животиња нестају у дубини. На површини воде шире се кругови...

Најзад се између корења мангров-дрвећа појавила глава Тома Алена. Борба се настављала. Ловац је дограбио једну од алигаторових предњих шапа и покушава да га преврне на леђа — у таквом положају алигатор је мање покретљив. Животиња бесно удара репом. Ловац у једном тренутку није био довољно опрезан и један ударац репом обара га у воду. Крај његове главе је алигаторова отворена чељуст. Али, Ален муњевитим покретом хвата леву предњу шапу и почиње да је завређе. Сада је он господар ситуације. Поново је на алигаторовим леђима. На њушку животиње набачена је омча. Уже обавија алигаторове предње шапе, затим задње и неколико пута стеже се око тела.

Све остало било је лако. Хеликоптер се спушта до изнад самог дрвећа. Ален свезује животињу за уже што виси из хеликоптера, па се затим тим истим ужетом пење до летелице...

После неколико часова листови и радио-станице објављују вест о хватању црвеног алигатора.

На жалост, вест је била преурањена. Када су Тома Алена почели да чисте од блата, сви присутни избуљили су очи од чуђења: његова кожа била је црвена као скуван рак. Недоумица је брзо ишчезла. Наиме, показало се да из неког непознатог узрока вода у овом делу националног парка има боју малиновог сока, и да готово у тренутку обоји све што у њу доспе. Када су са уловљеног алигатора опрали боју, он се више ничим није разликовао од своје зелене сабраће.

ГИМНАСТИКА БЕЗ ПОКРЕТА

За ову групу изометријских вежби потребан вам је партнер. Када све поједине вежбе изведете, промените с њим улогу. Као и у досадашњим „часовима" из гимнастике без покрета, сваки појединачни напор треба да траје 2 до 4 секунде уз максимално напрезање мишића.

1. и 2. Уприте рукама о дланове свог партнера и покушајте да му савијете односно да он вам савије руку у лакту.(У првој вежби наизменично, а у другој обе руке истовремено).

3. Напор у овој вежби треба да буде усмерен у правцу означеном стрелицама

4. Покушајте најпре да спустите, а затим да подигнете руке свог партнера.

5. Лежећи на леђима покушајте да савладате напор свог партнера и да се одигнете од тла.

6. Ова вежба је изврсна за трбушне мишиће. Као и у претходној и овде покушавате да надвладате напор свог партнера који вам држи ноге.

7. У положају полу-чучња или пунога чучња покушавате да устанете.

8. У пуном наклону покушајте да исправите труп.



ВОЗ СМРТИ



ТОГ хладног кишног дана воз 8017 тешко се пробијао кроз опустошену јужну Италију. Био је 2. март 1944. године. Воз није имао никакав судар, није искочио из шина нити гореo, није претрпео никакву другу штету, па ипак проузроковао је смрт већег броја људи него иједна друга железничка несрећа.

Био је то теретни воз. Међутим, као се савезничка инвазија десила само неколико месеци раније и све друге везе биле прекинуте, путници су се илегално убацивали у теретне возове упркос забране савезничких власти.

Свако нормално снабдевање Напуља било је престало и црна берза је цветала. Познато место за снабдевање црноберзијанаца била је област Потенца око 70 км североисточно од Салерна.

Композиција воза 8017 била је врло дуга — 47 вагона од којих је само 12 било натоварено док су остали били празни. Преко дана савезничке власти су још могле да бране црноберзијанцима да се пењу у воз али чим падне мрак то је постајало немогуће. Убрзо је на возу било око 800 илегалних путника. Локомотива није могла да вуче дугу и тешку композицију па је добила појачање: стигла је још једна локомотива.

Тачно у 23,40 тешка композиција је кренула из Ромањола да би после седам километара стала на малој станици Болвано која ће ускоро постати чувена по овој страшној несрећи. Воз 8017 морао је ту да сачека укрштање и машиновође су искористиле застој да подигну што већу пару у локомотивама.

Међутим, станица Болвано била је тако незгодно постављена да се у оба правца налазио тунел тако да су половина вагона и обе локомотиве били у тунелу. Пуних 38 минута, колико је воз стајао, путници су удисали дим и гас. Већина њих је спавала тако да нису били свесни опасности која их је вребала.

На крају, нешто после пола ноћи воз је кренуо уз тунел који је био под нагибом. Отправник возова у Болвану дао је знак преко телеграфа да је воз кренуо. Возу је требало око 20 минута да стигне у суседну станицу и шеф те станице морао је да потврди долазак воза. Али воз није стигао за 20 минута, није стигао ни за 60 минута, није стигао уопште.

Предео између две станице био је диваљ и пуст. Кроз њега се с муком пробијала планинска речица Платано правећи велики кањон. Није било никаквог пута између две станице. Тунели и мостови су се смењивали на том делу пруге. У најдужи тунел воз је ушао око један сат после пола ноћи.

Највећа несрећа у историји железнице

Шта се збило те ноћи у тунелу нико тачно не зна нити ће, вероватно икад сазнати. И оно мало преживелих путника није знало ништа поуздано да каже. Једино што је сигурно то је следеће: када су локомотиве стигле до половине тунела, точкови прве локомотиве почели су да шлајфују. Машиновођа је бацао песак под точкове али, изгледа, без успеха, јер је цела композиција почела полако да клизи низ тунел. После двеtри стотине метара воз је стао али овог пута заувек. Само три последња вагона су се нашла ван тунела на чистом ваздуху и путници из ових вагона су се спасли, мада не сви.

Шта се затим збило чиста је претпоставка. Установљено је само да је водећа локомотива била откочена а њена ручица за управљање постављена за кретање уназад. Међутим, точкови друге локомотиве били су укочени а ручица постављена за кретање унапред. Очигледно, у моменту заустављања воза машиновође нису биле сагласне у својим одлукама.

Из димњака локомотива чије су посаде већ биле мртве или умирале густ дим је непрестано куљао смањујући све више количину кисеоника а повећавајући количину угљен-моноксида.

Оно мало путника који нису спавали сматрали су да возовође знају свој посао и нису се много бринули. Неки који су почели све више да кашљу и теже да дишу сишли су из воза и намеравали да изађу из тунела али су били неодлучни у ком правцу да крену тј. која је страна тунела ближа. И тако док су се они решавали у ком правцу да крену самртни дах дима успављивао их је заувек.

Међу преживелима који су били најближи локомотиви налазио се и кочничар воза Роберто Масура. Чим је видео да воз стоји дуже него што је било потребно, он је напустио своје место и почео да се извлачи из тунела што му је једва пошло за руком. Највећи део пута прешао је вукући се четвороношке.

Од свих невероватних ствари које су се те ноћи десиле свакако је најчудније то да се шефови станица са које је воз пошао и на коју је требало да стигне нису запитали зашто нема воза тако дуго кад је требало да стигне за 20 минута. Тек онда када је кочничар Раберто полумртав стигао на станицу Болвано у 5,10 и показујући руком у правцу воза рекао: „Тамо, тамо су сви мртви, сви“, и онда пао да се више не дигне, тек тада је шеф станице нашао за потребно да се заинтересује за судбину воза 8017.

Одмах је обавештен Италијански црвени крст, полиција и савезничка команда. Када је стигла прва помоћ призор који се указао пред њима био је страшан. Свуда по шинама лежали су мртви људи, жене, а понегде и неко дете. У вагонима слика је била још страшнија. Неки од њих били су тако пуни унесрећених да се нису могли отворити већ су врата морала да се разбију. Али тек када је воз довучен на станицу Балвано могла се сагледати тежина трагедије.

Лица помрлих била су мирна. Изгледало је као да су несрећни путници заспали. Један амерички лекар који је био међу онима који су први указали лекарску помоћ каже: „Нису показивали ни најмањи знак патњи. Онако како су заспали тако су и остали. Код већине је примећен мали црвени круг око ноздрва што је био сигуран знак тровања угљен-моноксидом.

Лешеви су извучени из воза и поређани по перону станице. Био је то страшан призор. Сви они који су давали најмањи знак живота превезени су у болницу.

Колики је број жртава однела највећа железничка несрећа није тачно установљено мада је сигурно да је број прелазио 600. Па ипак, цео догађај је остао скоро потпуно непознат у то време. Само један лист у Напуљу јавио је да се десила железничка несрећа али број жртава није објављен јер савезничка команда то није дозволила.

Не зна се тачно ни број преживелих путника. Тада је констатовано да их је било око стотину али се претпоставља да их је било више само многи нису смели да се јаве плашећи се казне због илегалног пењања на воз.

Довијање једног научника

БОРЕЋИ се да прошири своју лабораторију у Палати мера и тегова, чувени руски хемичар и творац Периодног система хемијских елемената Дмитриј Иванович Мендељејев (1834—1907), организовао је посету престолонаследника Михаила Романова Палати. Да би утицајни гост схватио у каквим се тешким условима обавља обиман научни рад, Мендељејев је одлучио да још повећа утисак скучености. Два дана пре посете, асистенти су извлачили из подрума старе и већ шкартиране ормане, сандуке, сандучиће, чак и неке греде. Читавим тим послом управљао је Мендељејев лично који је наређивао:

— Не тамо у угао, ставите то на средину пролаза. Овамо ту сандучину, у ходник. Под ноге, под ноге. Да морају да прескачу. Неће они схватити да нам је тесно; треба да се спотакну, тада ће тек схватити.

Пространи ходници постали су на тај начин готово непроходни. Свуда су се по поду ваљали делови разних апарата, а Мендељејеву је и то изгледало мало. Најзад је дошао дан посете. Стигао је велики кнез са свитом и почело је разгледање научног института. Мендељејев је и сада давао упутства:

— Не туда. Лево, лево! Пазите да се не испрљате... Тесно је код нас, опростите...

Наследник престола преносио је научникове опомене члановима своје свите:

— Не туда, лево, лево...

Молба за додељивање средстава за проширење Мендељејеве лабораторије била је ускоро више него повољно решена.

Чамац од бетона

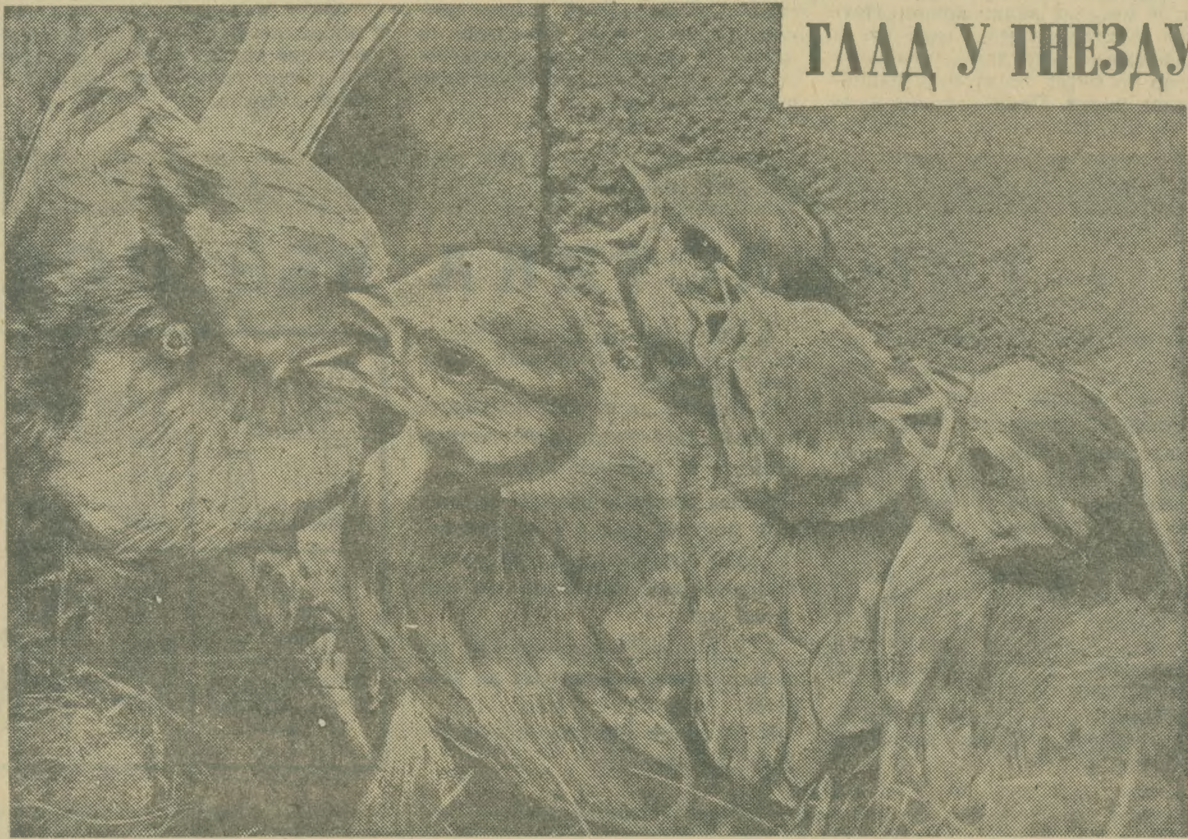
Аустралијанац Џори Кат салтикс једва се одлучио да свој нови моторни чамац, порине у море. Јер он је и поред добронамерних опомена стручњака, свој чамац начинио од — бетона. Његови пријатељи су му говорили да ће заједно са чамцем потонути као камен. Али, као што снимак показује, чамац од бетона се држи на води.



СВАКИХ 30 СЕКУНДИ НОВА ПЕСМА

Прошла су времена када је за компоновање шансона и забавних мелодија била потребна машта и инспирација. „Мистер Компјутер“, електронска рачунска машина конструисана на једном јапанском универзитету, компонује сваких 30 секунди нову мелодију. Недавно је пред 250 делегата из читавог света, учесника међународног конгреса организације „Људски односи“ одржаног у Мелбурну, одсвирано неколико десетина „електронских композиција“. Како је делегатима саопштио јапански представник, електронски композитор добио је прву награду на конкурсу за најбољу песмицу за ђаке који је расписала једна токијска основна школа.

ГЛАД У ГНЕЗДУ



ПРИРОДА слави препород у пролеће чак и на крајњем северу. Птице почињу да граде нова гнезда. Топлота није једини чинилац који их подстиче на парење већ и обиље светлости новога сунца.

Многобројне птице певачице песмом коју изводе мелодичним гласовима стичу наклоност својих, већином једноставније обојених женки; веће, као на пр. тетреби чине то игром; птице грабљивице изводе дивне летове а ждралови и вивци клањају се пред својом изабраницом.

Како птице нису кадре да се одбране од многобројних непријатеља природа им је као надокнаду дала велики чопор деце. На тај начин она осигурава продужење врсте. У гнезду сенице налази се девет до дванаест јаја, док је у орловом гнезду само једно. Када се птица излеже из јајета, родитељи још дуго морају да је чувају. Птиче гласовима и покретима тражи храну од мајке. Младунцима птица које легу јаја у пећинама природа је дала нарочите ознаке да би родитељи у тами могли да виде њихове отворене кљунове; отвори њихових уста оивичени су јаркожутом бојом. Многе тропске зебе имају чак светлеће тачке у углу кљуна.

МЛАДЕ СЕНИЦЕ МОЛЕ ЗА ХРАНУ

САМ ПРОТИВ ДВЕ ХИЉАДЕ ГУСАРА

ВУДС Роџерс био је одређен за гувернера острва на коме су једино живели пирати који нису трпели ничију власт. Па ипак, Роџерс је победио.

Вудс Роџерс је био необично способан, храбар и одлучан човек. Године 1718. он је прешао Атлантски океан са три мала брода и стигао у луку Насау на Бахамским острвима да води једну неравноправну битку где су стрпљење и такт имали да одиграју већу улогу него његова три брода.

На острву га је очекивала највећа колонија гусара коју је свет икад видео. Преко две хиљаде пирата, необично храбрих и одлучних људи прекаљених у многобројним борбама, потпуно је господарило тим дивним острвом које је имало идеалан положај у односу на трговачке путеве. Преко стотину окретних гусарских бродова било је укотвљено свуда по заливу у кристално плавој води. Скоро свака кућа на острву била је крчма у којима је било много жена.

Одатле су неустрашиви гусари у својим малим али невероватно брзим и окретним лађама пресретали трговачке бродове и пљачкали их. Сваки покушај одбране кажњаван је немилосрдно и крв је текла са палубе „да је чак и море око бродова било црвено“. „Делокруг“ ових гусара био је необично велик: од Азора до Панаме и од Каролине до Гвинеје. Али ма куда отишли они су се враћали у Насау да уживају у крчмама пуним пића и лепих жена где су ковали планове за нове пљачке.

Може се замислити са каквим су непријатељством они примили долазак Вудса Роџерса кога је енглеска влада наименовала за гувернера острва: он је имао задатак да прекине њихову владавину на острву. Против свирепих гусара Вудс Роџерс је имао на располагању три мала брода од којих су два имала да се врате после две недеље, сто војника врло сумњиве вредности, своје челичне живце и краљеву прокламацију којом се опраштају сви греhови гусара учињени до тада. Роџерс је био одлучио да се сам искрца на острво и да им прочита краљеву прокламацију. То је значило ставити се на милост и немилост људима који нису имали обзира ни према коме.

Док се Вудс Роџерс припремао за искрцавање на острво међу гусарским вођама избила је свађа око тога како да га дочекају. Од три најистакнутије вође двојица — Џеникс и Хорниголд — су била да се прихвати као гувернер, али да се подмити тако да би у ствари они и даље били господари ситуације а ипак имали извесну заштиту енглеске круне преко Роџерса.

Међутим, њихов трећи ортак, Чарли Вејн, који је приспео у луку само неколико часова пре Роџерса и ту чуо о новој ситуацији био је против тражећи да се Роџерсови бродови одмах потопе а он обеси као опомена свима који се усуде да им непозвани дођу у госте. Вејн је имао разлог због чега је то тражио, јер је управо био довукао једну француску лађу пуну вискија који би му донео велике паре. Ако би Роџерс био признат за гувернера онда од тог посла не би било ништа, јер је продаја алкохола била забрањена.

Ипак су пријатељи покушавали да убеде Вејна да остане са њима, али он није хтео да чује већ је демонстративно пошао ка својим људима који су још били на бродовима и искрцавали виски. Наредио је одмах покрет својих бродова и док су два брода штитила француски брод он је с осталих отворио ватру на најближи Роџерсов брод. Ватра је била одмах узвраћена и убрзо један од Вејнових бродова је био у пламену а одмах затим и француски брод с алкохолом. Тај брод је почео да гори као буктиња и експлозије са њега убрзо су запалиле и остала два Вејнова брода тако да је он морао да потражи спас на отвореном мору.

Сам против 2.000 пирата

Када је Вудс Роџерс изашао на обалу видео је два реда гусара. Одмах му је било јасно да хоће да испробају његову храброст. Џеникс и Хорниголд су га поздравили учтиво и таман се Роџерс спремао да уђе између два реда гусара када је одјекнуо пуцањ и готово скинуо шешир са његове главе. Сви су очекивали да ће Роџерс одговорити својим дугим пиштољем који обично никад није промашио. Место тога он се само насмешио и рекао двојици гусарских вођа: „Зар ви држите људе који тако слабо гађају?“ А затим је кренуо кроз шпалир гусара који су га гледали мрко али у исто време и са дивљењем што се усуђује да сам зађе међу њих. Иза њега Хорниголд је шапутао Џениксу: „Богами, овог гувернера није лако заплашити“.

Када је прошао кроз цео шпалир развио је краљеву прокламацију и почео да је чита. Декларација је давала опроштај свима пиратима за сва раније учињена дела и признавала их за колонисте и поданике Британије. Када је завршио са читањем Роџерс је рекао да сви они који желе да се повинују декларацији морају да је потпишу а они који то не желе морају сместа напустити острво.



Вудс Роџерс није био само необично храбар већ и врло уман човек. Он је знао да гусарима неће моћи командовати ако их на неки начин не запосли па им је одмах рекао да ће поделити земљу свим онима који желе да је обрађују а у исто време да ће им помоћи и да сазидају кућу. На тај начин он је веровао да ће их привезати за острво и одвратити од пљачкања. И заиста, план је успео. Највећи број гусара је био сит дотадашњег живота и радо су прихватили да имају своју земљу и да је обрађују.

Заиста Енглези нису могли наћи способнијег човека за такав посао него што је био Вудс Роџерс. Он је одмалена био на мору. Већ у својој деветнаестој години командовао је лађом. Кад је имао 29 година сматран је једним од најбољих енглеских капетана који су пљачкали, са одобрењем енглеске владе, шпанске луке и бродове.

У току својих подухвата Роџерс је имао тешких борби са шпанским бродовима и неколико пута био на ивици пропасти али сваки пут је успевао да се извуче и умакне са скупоценим товаром. Када се поставило питање гувернера Бахамског острва Роџерс се сам пријавио јер нико други није ни помишљао да се бори голорук против гусара.

На самом острву Роџерс је формирао савет од шест чланова коме је председавао сам Хорниголд и који је представљао неку врсту владе. И док је Хорниголд био стварно лојалан дотле је Џеникс који није могао дуго да трпи никакву власт и у договору са Роџерсовим војницима, који су били незадовољни, јер су морали да раде на прављењу утврђења, дигао устанак на острву. Све је зависило од става Хорниголда. Али он је остао веран гувернеру. Да би избегао проливање крви Роџерс је предложио Џениксу да му изађе на двобој и да они сами реше сукоб да би избегли крвопролиће људи. Роџерс је имао среће и у двобоју пиштољима убио је Џеникса. После тога није више било побуна.

Борба против Шпанаца

Вечита борба између Шпанаца и Енглеза и тамо није мировала. Шпанцима су мање сметали пирати који су пљачкали њихове бродове него доминација Енглеза над тако важним острвом и зато су решили да га заузму и успоставе своју власт. Пет хиљада војника натоварених на 20 великих лађа кренуло је да изведе тај подухват.

Петог октобра 1718. године шпанска флота је стигла до острва и почела да га бомбардује. С острва је одговорено ватром. Сматрајући да су довољно бомбардовали острво, Шпанци су почели да се искрцавају али њихови бродови били су велики и нису могли да уплове у плитке воде луке Насау већ су остали даље, ван луке.

У току ноћи, док су борбе још трајале на острву, изненада су почели да горе шпански бродови. Лукави гусари предвођени Роџерсом и Хорниголдом били су вешто камуфлирали своје окретне бродове и када је пао мрак они су почели да пале велике шпанске бродове. Паника је била захватила и људе на бродовима и оне који су били на обали тако да су они са обале потрчали натраг да гасе бродове и да се спасавају.

У тој општој гужви само десетак бродова је успело да се спасе док је скоро половина људи или изгинуло или се предало. Тако је потпуно неуспео напад који Шпанци више никад нису обновили.

После тога острво је добро напредовало и Роџерс је чак довео своју жену и децу и живео на острву све до смрти 1732. године. Гусари су постали лојални грађани и вредни радници. Истина с времена на време нападали су шпанске бродове, али увек за рачун енглеске владе.

Весела народна мудрост

На Куби сви познају Самуела Фихоа — песника, филозофа и просветног радника. Он је веома стар, али задивљујуће енергичан и бодар. Као и пре неколико десетина година иде он по селима, плантажама кафе и шећерне трске и скупља народне приче, бајке, предања, загонетке и пословице.

— Моја је судбина — каже Фихо — да будем корен. Када жбун процвета народ се диви цветовима, а и не помишља да је том цвећу живот дао — корен. Корен никад не види цветиће, али живи срећан од самог сазнања да је створио лепоту. И ја сам задовољан својом судбином.

Објављујемо неколико минијатура који је сакупио Самуел Фихо наводећи испод сваке од кога је и где чуо причицу.



СЕЉАК У РЕСТОРАНУ

Млад сељак, један од оних који никад нису били у граду, мада су увек о томе сањали, доспео је некако једном у Хавану. Огладневши, упао је у један луксузни ресторан. Келнер му је одмах донео јеловник.

Сељак није знао да чита и због тога је одлучио да поручи прво јело које буде именовао који од гостију у његовој близини. За суседним столом гост је управо поручивао ручак. Сељак, додуше, није чуо почетак разговора, али је уловио оно најважније: гарнирунг, зачини и et cetera (латински: и тако даље). Пошто је спадао у оне који се диве свему ономе што је непознато, помислио је: „Ђаво нека га носи, пробаћу и то et cetera. Мора да је неко одлично јело.

И младић је замолио келнера да му донесе et cetera. Келнер је одмах видео с ким има посла па је одлучио да се с њим пошали. Отишао је у кухињу и у дослуху с куваром направио је „јело“ од гуменог бича преливеног одозго парадајз сосом и зачињеног бибером и луком. Келнер је украсио јело свежом салатом и изнео га на сто.

Младић се веома обрадовао кад је видео јело које је тако лепо изгледало и сместа је зарио нож у „et cetera“, али никако није успео да га исече. Појео је сав хлеб, парадајз сос, салату, лук, па чак и бибер у зрну, али гумени корбач никако није могао да изреже. Најзад, бесан и на келнера и на самог себе, покушао је да одгризе комад. Зуби су му били оштри као зупци добро наоштрене тестере, али и они нису могли да изиђу накрај са гумом.

Бесан, скочио је од стола и само што се није сударио с келнером који је на огромном послужавнику носио димљену јегуљу. Младић је помислио да то келнер намерава да превари још неког несрећника. Зграбивши гумени корбач из свог тањира, напао је келнера говорећи:

— Нећеш, бездушниче, још неког да унесрећиш тим твојим проклетим et cetera.

Пиного, шофер аутобуса
из Каоноа

ДЕБЕЛИ МУДРАЦ

Био је то дебео човек чији су румени образи пуцали од здравља. Говорио је за себе да тако добро изгледа само зато што се никад ни с ким не свађа и не препире.

Једном је ушао у продавницу обуће да купи себи пар ципела. Угледавши га, продавац је усхликнуо:

— Пријатељу, шта радите кад тако лепо и добро изгледате?

— То је веома једноставно — насмеја се дебељко. Никад се ни с ким не препирем.

— Е, то није могућно...

— У праву сте — сагласи се одмах дебељко. — Заиста није могућно.

И опет се насмеја од свег срца.

Леонисо Јанез
продавац дувана и Кабајхуане

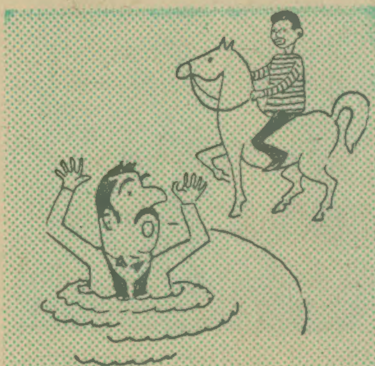
„БРЗО, УПОМОЋ!“

Дон Рамон је стално био незадовољан својим црнцем Франциском. Јадни слуга никако није могао да угоди господару.

Уморивши се од грдњи, дон Рамон је уручио јадном Франциску запечаћен коверат и рекао му:

— Предстоји ти један веома важан посао, али пре но што га се прихватиш нека те поучи управник мог имања лично. Однеси му ово писмо.

Покоравајући се наређењу,



Франциско је однео писмо. Прочитавши га, управник је ишибао црног роба корбачем, што му је и било наређено газдином посланицом.

Једном се дон Рамон враћао с пута а пратио га је Франциско. Када су прелазили реку, господар је пао с коња и речна струја га је одмах понела.

— Брзо упомоћ! — повикао је.

— Газда, — одговорио му је Франциско стигавши својим коњем на обалу — спасавати тебе, господара, веома је важан и озбиљан посао. Морам најпре отићи да ме томе поучи управник.

Еразмо Палома,
учитељ из Сенфуегоса

КОМЕ ЗВИЖДИ

Ишао железничком пругом један острвљанин. Чувши писак локомотиве, осврнуо се и — наставио пут. Локомотива је још једном писнула и острвљанин се поново осврнуо. Када је локомотива писнула и трећи пут, готово иза самих његових леђа, острвљанин рече гласно сам себи:

— Мора да се на прузи налази нека животиња јер иначе машиновођа не би сигнализирао толико пута...

Ана Делији Руис,
учитељица из Сан
Дијега дел Вало

ВИОЛИНА И ЊЕНА СЕСТРА ВИОЛА



НИКОЛО ПАГАНИНИ ОПЧИНИО ЈЕ БЕЧ СВОЈОМ СВИРКОМ. ОН ЈЕ ПОНОВО ОТКРИО ВИОЛИНУ

БЕЧ 1828. године. Цео град је у грозници. Долази Никола Паганини. Улазнице, пет пута скупље него иначе, разграбљене су. Најјефтиније место у сали за редуте стајало је три форинте. Концерт је превазишао сва очекивања. Сви посетиоци као да су изгубили памет. Они вичу, ударају ногама. аплаудирају. Опчинио их је Никола Паганини својим малим инструментом — виолином.

Тријумфи Паганинија били су уједно и тријумфи виолине. Композитори, музичари и посетиоци концерата открили су нова својства инструмената и нове могућности за извођење. Свет је по други пут открио виолину.

Виолину је пронашао Каспар Тифенбрукер, Немац из Франкфурта. Ниједан примерак његових инструмената није сачуван. Најстарије сачуване виолине потичу из радионице Гаспара Бертелотија. Он је независно од Тифенбрукера неколико година касније изградио у Брешију своју виолину. После дугог експериментисања назвао је Гаспаро свој инструмент виолина — што значи мала виола.

Гостујући у Бечу Паганини је одушевио Бечлије не само свирањем, већ и усавршеношћу инстру-



ЛЕОПОЛД МОЦАРТ, ОТАЦ ВОЛФГАНГА АМАДЕУСА НАПИСАО ЈЕ ШКОЛУ ЗА ВИОЛИНУ КОЈА ЈОШ И ДАНАС СЛУЖИ КАО УЗОР

мента. Паганини је ову чудесну виолину назвао „Канона“. Она је изграђена у Кремони. И до тада се већ много чуло о савршенству виолине из Кремоне, али светску славу стекле су захваљујући Паганинију.

Виолине каква је била „Канона“ нису више израђиване ни за живота Паганинијевог. Страдивари, Гварнери и Амати — три најчувенија мајстора из Кремоне — живели су равно сто година пре него што се Паганини појавио на уметничкој сцени.

Уметност израде виолина цветала је у Кремони пуних 20 година. За то време изашло је из радионица на Пјаца Доменико 20.000 виолина. „Канона“ Николе Паганинија потицала је из Гварнеријеве радионице. Данас инструменти ова три чувена кремонска мајстора стају 22, 45, па и целих 60 милиона динара.

Данас, 400 година пошто је Каспар Тифенбрукер изградио свој први инструмент, виолина има још исти облик као њен стари узор. Овај облик тешко се може описати. Виолина је чудесно дело технике. Она се састоји од 70 разних делова.

Мајстори из Кремоне су своја искуства и тајне преносили с колена на колено. И данас још и поред модерног познавања акустике, користи се наследство Страдиварија, Гварнерија и Аматија. Као што су они употребљавали за горњи део виолине смреку, а за доњи јавор тако се и данас чини.

Композитор Монтеверди (1567 до 1643) створио је виолини место у концертној сали. Он ју је укло-



АНТОНИО СТРАДИВАРИ ГРАДИО ЈЕ НАЈСКУПОЦЕНИЈЕ ВИОЛИНЕ НА СВЕТУ. ЊИХОВА ЦЕНА ИЗНОСИ ДАНАС ОКО 60 МИЛИОНА ДИНАРА

пио у оркестар и годинама студирао звучне могућности новог инструмента, а други композитори после њега осигурали су јој приоритет. Када је Монтеверди створио прву оперу приказао је његов оркестар нову технику свирања виолине. Позориште се испунило бурним звуцима који су прерастали у оркан. Овај ефекат натерао је слушаоцима сузе на очи.

Трећину места у оркестру заузимају виолине. Оне су подељене у две групе: прве и друге виолине. Прве виолине свирају готово увек мелодију. Оне воде оркестар. Прву виолину назвао је један песник „краљицом инструмената“. Николо Паганини показао је да је виолина и ненадмашни соло- инструмент.

У породици гудачких инструмената виолина је најмања. Њена браћа: виола, виолончело и контрабас имају додуше исти облик, али су већи. По облику виолини је најближа виола. Она је само за неколико сантиметара већа, али ти сантиметри су од пресудног значаја, јер мењају звук. Ако инструменте поредимо с људским гласовима, онда је виолина сопран, а виола алт.

У великом симфонијском оркестру седе прве и друге виолине. Друге виолине свирају пратњу, лево од диригента. Преко пута њих стоје пултови виола. Само мало композитора је давало специјалне задатке назалним виолама. Један од њих је Хектор Берлиоз. У његовој увертири „Римски карневал“ оне воде оркестар.

Вратимо се у Беч 1828. године. Прошла су два дана од Паганинијевог концерта. У кафанама, на трговима, у салонима постоји само једна тема разговора: уметност италијанског чудесног виолинисте и изненадна промена његовог програма.

Сатима се људи гурају пред хотелом у коме је Паганини одсео. Његова кочија стоји пред хотелом, он напушта Беч. Слуге износе пртљаг и везују га на кола. Коначно се појављује Николо Паганини обучен у црно с косом дугом до рамена. Његов пратилац носи две кутије с инструментима. У једној се налази његова „Канона“, у другој виола. Кутију с виолом није Паганини ни отварао, иако је један део програма био предвиђен за овај инструмент. После концерта навео је Паганини као извињење: „Волим своју виолину, али виолу обожавам. Ретко кад могу да свирам на овом озбиљном инструменту!“

До данас виола, која је стара већ 400 година није ништа изгубила од ове своје „озбиљности“. Она је инструмент искључиво добрих музичара и још од 16. века задржала је своје сигурно место у гудачком квартету, у оркестру и као солистички инструмент. У оркестрима за игру никада се није појавила.

Виола је нешто старија од виолине. У време кад је Молијер у Француској писао своје сатиричне комедије, а Мурило у Шпанији сликао своје чувене слике сазнао је свет за виолу. Ни данас се још не зна ко је први израдио виолу и где је на њој први пут свирано. Њено име потиче из италијанског и првобитно је носила назив „виола да брачо“ (виолина за руку). Током времена називана је једноставно виола, алт-виола, алт-виолина, или брач (од „да брачо“).

Страдивари, Гварнери и Амати, чувени градитељи виолина из Кремоне градили су у 18. веку и виоле. Паганинијева виола коју Бечлије нису никада чуле потицала је из радионице Антонија Страдиварија.

За последњих 400 година виола исто као и виолина остала је непромењена. Нестручњак не би умео да разликује ова два инструмента. Већина лаика сматра виолу за мало већу виолину. Она то и јесте, али није случајно већа. Оно неколико сантиметара који проширују врат виоле и дно за резонанцу одређују и нови звук. Он није блистав као тон виолине него тежак, тајанствен. Некипут звучи виола чак и мало назално. Она је наштимована за једну квинту дубље од виолине, са четири жице од црева од којих су две најдубље омотане металном жицом. Током времена све више ју је потискивала блистава виолина.

Волфганг Амадеус Моцарт, тражећи увек нове изражајне могућности по други пут је открио виолу пошто је у његово време већ готово пала у заборав. У једној својој симфонији дао је он виоли исту важност као виолини. То је било у јесен 1779. године. 150 година касније писао је физичар Алберт Ајнштајн о овој симфонији и изнео своја запажања о лепоти тона виоле. Виола заузима важно место у опери „Чаробни стрелац“ романтичара Карл Мариа Вебера.

И модерни композитори, нарочито Барток и Хиндемит компоновали су много за виолу.

У пракси виолу деца ретко уче а разлог томе је величина виоле. Музички педагози тврде да деца тек од 12 година имају величину руке за виолу. Стога виолисти долазе углавном из редова виолиниста.

ХОТЕЛ У ЏУНГЛИ

Једно друштво америчко-бразилских хотелијера ће ускоро почети да гради луксузни хотел са 40 спратова и хиљаду кревета усред непроходне шуме у Мато Гросу. Прилаз хотелу ће бити могућ једино хеликоптерима. Шест дана хода кроз џунглу биће потребно да би се стигло до цивилизације. Отварање хотела предвиђа се за 1968. годину.

АНЕГДОТЕ

УЗРОК И ПОСЛЕДИЦА

— Обично последица долази иза узрока. Можете ли ми ипак навести један пример када се догађа обратно? — запитао је једном једног студента на испиту познати лекар Рудолф Вирхов.

— Ево примера: кад ви, уважени професоре, идете за ковчегом једног од својих пацијената.

ГДЕ ДА ИХ НАЂЕ?

Једном је Анатолу Франсу дошла једна стенодактилографкиња јер је чула да су му потребне стенографске услуге.

— Господине, — обратила му се она — ја могу да стенографишем брзином од 150 речи у минуту.

— Лепо је то, драга госпођице, али где да ја нађем за вас толико речи? — одговорио је зачуђени писац.

ТВЕНОВО ДОМАЋИНСТВО

Своју каријеру Марк Твен је почео као сарадник једног листа који је излазио у Вирџинија Ситију. Твен, тада још Семјуел Ленгхорн Клеменс, стигао је у овај град неподшишан, чупаве риђе браде, с револвером за појасом и од главе до пете покривен прашином. За сарадника листа био је примљен на основу неколико дописа и сада је требало да свакога дана пуни два ступца локалним вестима: дужност која је захтевала много рада а доносила малу плату. Нови новинар једва је састављао крај с крајем и често је мењао станове.

Једне вечери, док је ишао улицом носећи под руком картонску кутију за паковање цигара, Твен срете Џозефа Гудмена, сопственика листа у коме је радио.

— Гле! — зачуђено ће Гудмен. — Откад то ви пушите цигаре?

— Цигаре? Уопште их не пушим — прогунђа Твен у одговор. — У кутији је моје покућанство. Опет се селим...

„КОНДУКТЕР“ ДОБИО НОБЕЛОВУ НАГРАДУ

Кнут Хамсун (право име Кнут Педерсен), норвешки књижевник (1859—1952) радио је у младости као зидар, лучки радник, надничар, кондуктер и друго у Норвешкој и Америци. Кад је 1920. године добио Нобелову награду за књижевност- највеће изненађење је за њега свакако била вест коју је прочитао на насловној страни једних новина из Илиноиса:

„Један кондуктер трамваја из Чикага добио Нобелову награду“.

„ЗЛАТНА“ ПРОЦЕНА

Кад је Едмон Ростан, француски неоромантички песник и драмски писац (1868—1918) познат по својој херојској комедији у 5 чинова „Сирано де Бержерак“ приман у Француску академију наука његова популарност је била веома велика. Да би видели како излази из Академије, Парижани су пред вратима стајали и више часова. Један сиромашак је ту чак провео и целу ноћ и сутрадан уступио своје место за 150 франака. Како је то била 1913. година 150 франака у злату представљали су мало богатство.

Тај човек причао је много година касније:

— Тако нешто ми се никад више није догодило. Ростан је заиста био прави песник!

НЕКОЛИКО ПРОЛЕЋА

Питали Едмона де Гонкура, француског писца (1822—1896) колико би година дао једној песникињи која се, да би изгледала млађа, дружила само са млађим светом:

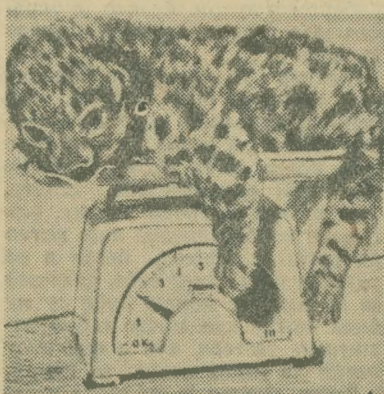
— По томе како се облачи дао бих јој 18 година — одговори писац — по начину на који се шминка 20 година, а судећи по изражавању она има 17 година.

— Али, прекиде га његов саговорник, из тога се опет не види колико јој је година.

— Види се, види, рече писац, само саберите све оне године које сам поменуо.

Снежни пантер

ПАНТЕР припада роду мачака и има неких 14 подврста: felis antiquorum налази се у Алжиру, Тунису и Мароку; leopardus variegata у Индокини, Јави и Суматри; leopardus chinensis живи у областима јужно од Кине; leopardus fontanieri у источној Кини и Кореји и leopardus tulliana у Сирији и Ирану, итд.

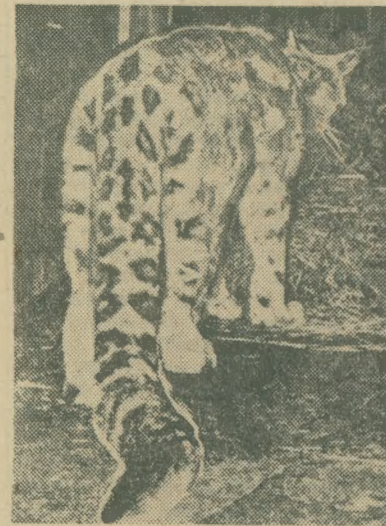


БЕБА СНЕЖНИ ПАНТЕР ПРИЛИКОМ ДОЛАСКА НА СВЕТ ТЕШКА ЈЕ СВЕГА 200 ГРАМА

Пантер је велика и витка мачка. Њено жуто крзно покривено је шареним тачкама по боковима и леђима. Неке врсте пантера су сасвим црне а тачке им се преливају (црни пантер из југоисточне Азије). Међутим, постоји још једна врста пантера названа снежни пантер који живи у планинама Хималаја за време лета, а зими се спушта на висину од 2.000 или 3.000 метара. Док су код осталих пантера длаке крзна сувише кратке код снежног пантера су знатно дебље.

Пантер је дугачак отприлике 2,20 м, висок 60 сантиметара, а на реп му отпада око један метар.

Пантер је храбра животиња, крволочна, хитра и изванредно снажна; она напада све животиње, чак и човека, пуже се уз дрвеће и чека у заседи на дебелим гранама. У неким областима представља праву напаст. Лов на пантера је веома опасан. Женка доноси на свет три или четири младунца. То су усамљене животиње. У заробљеништву пантери су обично подмукли и опасни за своје чуваре.



СНЕЖНИ ПАНТЕР ИМА ДУГАЧАК ТУФНАСТИ РЕП КОЈИМ МОЖЕ ДА УВИЈЕ ЧОВЕКА ИЛИ ЖИВОТИЊУ

ЗАБАВНИКОВ МАГАЗИН

Уређује Паја Патак







УЗ ПОМОЋ СЛАВНЕ МАМЕ

Валентина Терјешкова, прва жена космонаут, такође је и прва мајка која је после лета по васиони донела дете на свет. Трећег новембра 1963. године она се у Москви удала за совјетског космонаута Николајева. Њихова кћерка Аленушка недавно је проходала и уз помоћ своје славне маме покушава да шутне велику лопту,

РИБА ПРЕД ОГЛЕДАЛОМ

У совјетском институту за биологију јужних мора „Ковалевски" утврдили су да огледало има магичну привлачност за рибе. Ако се риба налази сама у акваријуму, она неминовно прилази огледалу, дуго „стоји" пред њим или око њега плива. Чак и ако се кроз воду прође руком, она се неће уплашити.

Шта је разлог оваквог понашања? Рибе по правилу пливају у јатима и потпуно усаглашено, као јединствена целина која се покорава нечијој команди. На пример: у пролеће се паламиде крећу у великим јатима, постројене у строге редове где свака риба зна своје место и при заокрету не нарушава строј. Занимљиво је да постоје јата састављена од риба истог узраста, исте величине и готово исте тежине.

Паламиде се хране сардиницама и кад прогоне њихово јато, онда се њихов поредак мења: рибе се крећу спорије и повремено искачу из воде. По томе рибари откривају и сардине и паламиде које их гоне.

Опити са огледалом дозвољавају да се објасне неке појаве у односима појединих рибљих јата. Сопствени лик у огледалу задржава рибу испред њега стварајући код ње илузију да се налази у јату. Риба се испред огледала, заправо испред свог лика, умири због тога што је и њен „двојник" миран.



„Осећање заједнице" је код риба које живе у јатима веома снажно развијено. Једна од манифестација тог осећања је појава да риба кад је у јату троши мање кисеоника за дисање него кад плива усамљена. Та појава се назива „групним ефектом". Ако се испред рибе постави огледало, она такође троши мање кисеоника јер јој њен сопствени лик ствара илузију да се налази у јату.

Сигурно је сигурно

Журећи улицом Пери Ждери се одвеза пертла на ципели. Он застаде, добро осмотри пролазнике, једног од њих заустави и упита:

— Да ли пијете?

— Не...

— Е, онда ми придржите флашу вина док завежем пертле.

Зна она шта је најбоље

После судара који је направила приликом паркирања Пата треба да попуни следећи формулар у полицијској станици:

— Шта треба да ради аутомобилиста да би избегао судар?

— Да држи аутомобил у гаражи!

Претерана љубазност

Шиља се једва пробио колима кроз тесну уличицу кад му у сусрет дође један аутомобил. Нијегдан од возача није хтео да се врати уназад да би други могао да прође. Напротив, онај други поче да чита новине.

Шиља на изглед миран рече:

— Хоћете ли бити љубазни да ми дате новине кад их будете прочитали,

Може он и то

Белка отишла сликару и моли га да јој направи портрет, али да на њему изгледа мало млађа.

— Може, како да не — каже сликар — насликаћу вас на гомили песка с лопатицом и кантицом у руци.

Нови Архимед

— Гајо, — каже учитељ — цитирај ми Архимедов закон:

— Свако тело загњурено у течност које се не појави ни после пола часа, сматра се изгубљеним.

Продао краву

Паја Патак отишао сељаку код кога редовно купује овчији сир.

— Не могу данас ништа да вам продам — каже му сељак.

— Због чега — пита га Паја — да вам нису овце болесне.

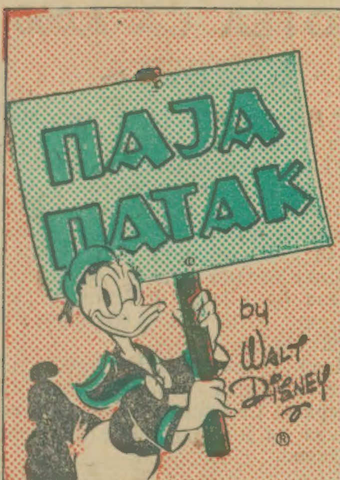
— Ма нису овце болесне, већ сам краву продао!

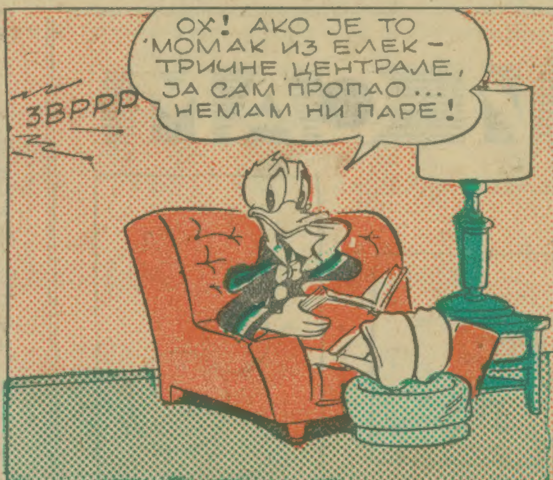
Па неко мора да се жртвује

Паја грди Рају што је и ове године последњи у разреду.

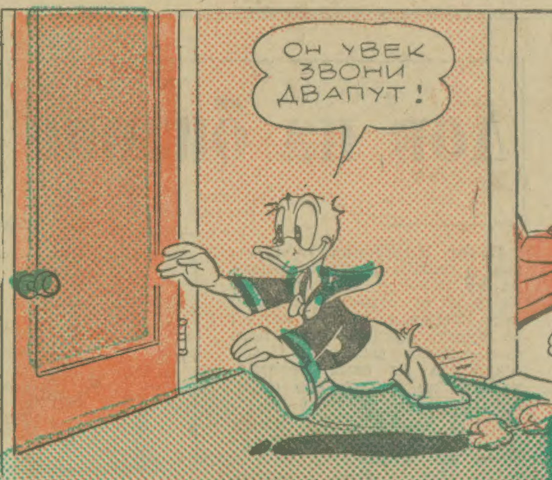
—Како те није срамота, и ове године си последњи! Зашто баш ти код толике друге деце?

— Па, ујка Пајо, неко мора да се жртвује!



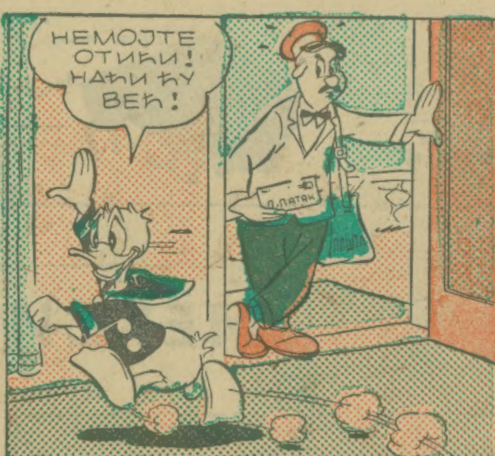




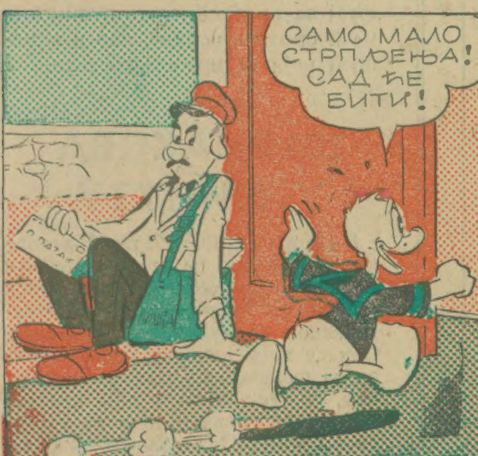






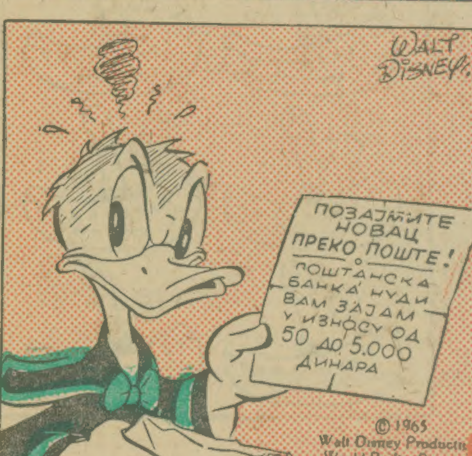


















ПРЕРИЈА

ПО РОМАНУ Ф. КУПЕРА







НАПРАВИ САМ

Лов на бизоне

Првог Индијанца јури бизон а његов друг покушава да му помогне. Ове две слике су на први поглед потпуно исте, међутим, ако их пажљиво будете гледали наћи ћете тачно десет разлика. Покушајте да их сами пронађете, ако не можете ево одговора:

1. На другој слици изнад Индијанчеве главе налази се једна птица више, 2. јела у левом углу је виша, 3. испред бизона има један жбун траве мање, 4. и једна птица мање изнад главе другог Индијанца, 5. реп бизона је шиљат, 6. две линије иза бизона нема, 7. али зато има више жбун траве испред другог Индијанца, 8. он има три пера уместо два, 9. а иза њега је и једна линија више, 10. на прегачи другог Индијанца нема реса.



МЕКСИКАНАЦ

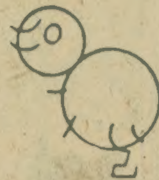


Наш пријатељ Панчо није задовољан: управо је купио нов шешир и трговац му је тврдио да неће наћи сличан у целом граду. Међутим, чим је изашао из радње приметио је потпуно исти шешир у радњи другог трговца. Можете замислити колико је био бесан! Покушајте да нађете шешир који је исти као и Панчов.

Одговор: шешир број 7.

За мале цртаче

Ако желите да нацртате овог малог јежа, шестаром направите два круга као што видите на нашој слици горе, а затим оловком у боји додајте и остало: очи, њушку, ноге и бодље као што видите на слици доле.



ХОТЕЛ СА 6.000 КРЕВЕТА

У Москви се на обали реке Москве гради хотел са 6.000 кревета. Овај хотел под именом „Русија" биће већи од свих хотела у Совјетском Савезу. У њему ће се налазити биоскопска и концертна сала са 2.500 седишта а сам хотел ће бити знатно већи од садашњег хотела број један у Москви, „Украјине" који има 1.000 кревета и 32 спрата.

Нови хотел „Русија" треба да буде завршен 1967. године за отварање Светске изложбе кад се рачуна на долазак више милиона странаца.

*

КРЕВЕТИ У ЗИДУ

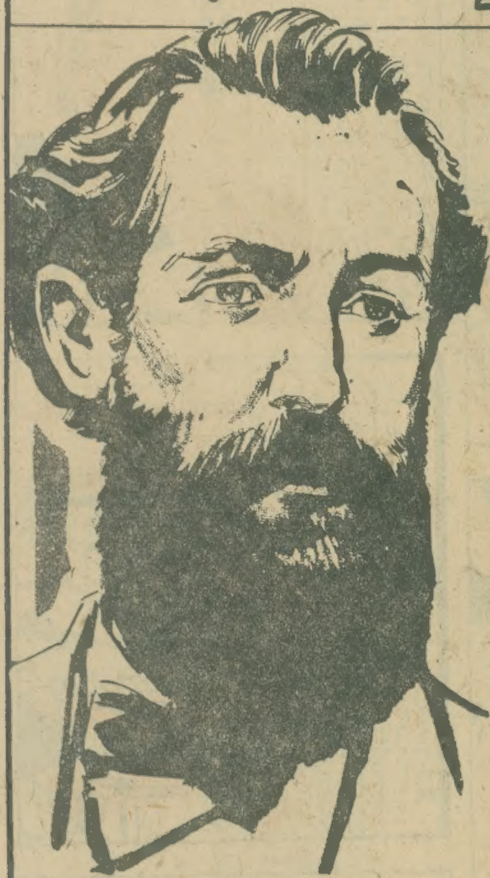
Њујоршки лекар доктор Бирнкраут је патентирао намештај од гуме који се надувава. Кревет, вешто закамуфлиран у зиду, једноставним притиском на дугме појављује се и аутоматски надувава помоћу пумпе. Кад кревет није више потребан иста пумпа га уклања. У соби доктора Бирнкраута налази се командна табла помоћу које се „ваздухом" прави распоред намештаја у соби. Он је такође начинио двоструке подове за јавне сале који омогућавају да се дворана за трен ока претвори у салу за играње издувавањем и скривањем седишта. Он је такође измислио и пнеуматички намештај за аутомобиле с приколицама и бродске кабине, као и намештај који се може загревати.

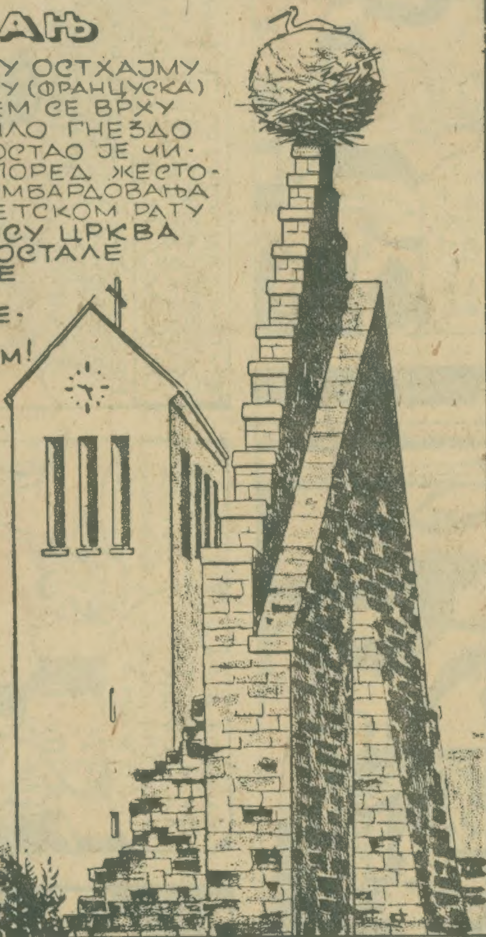
*

200 ЗНАКОВА У МИНУТУ

Не мора се познавати Морзеова азбука да би се могле послати поруке бежичним путем — тврде стручњаци једног немачког електронског предузећа из Хановера. Они су конструисали једну машину за писање са Морзеовом азбуком, то јест машину која претвара обична слова и знакове у тачке и цртице. Ова машина може да пошаље до 200 знакова у минуту.

Ripley's Веровали или не!







НАЈВЕЋА ЛЕКАРСКА ПЛАТА У ИСТОРИЈИ!

ЛЕКАР МОХАМЕД АЛАВИ (1669 - 1749) КОЈИ ЈЕ ПЕРСИЈСКОГ ВЛАДАРА НАДИР ШАХА ИЗЛЕЧИО ОД ВОДЕНЕ БОЛЕСТИ,
ДОБИЈАО ЈЕ СВАКОГ МЕСЕЦА ОНОЛИКО ЗЛАТА И СРЕБРА КОЛИКО ЈЕ БИО ТЕЖАК!

ЛРОА АНРИ

МУЗИЧАР ИЗ ПАРИЗА, ЧИЈЕ ИМЕ У ПРЕВОДУ ЗНАЧИ „КРАЉ АНРИ" НАЗВАО ЈЕ СВОЈИХ 5 СИНОВА
ЛРОА АНРИ I
ЛРОА АНРИ II
ЛРОА АНРИ III
ЛРОА АНРИ IV
И
ЛРОА АНРИ V



ПЕЧАТ

СЕР ФРАНСИСА ГАЛТОНА (1822 - 1911) ОЦА МОДЕРНЕ НАУКЕ О ОТИСЦИМА ПРСТИЈУ **ПРЕДСТАВЉАО ЈЕ ОТИСАК ЊЕГОВОГ ДЕСНОГ КАЖИПРСТА**



РАЖА звана КУКАВИЦА

ЈЕДИНО ЈЕ БИЋЕ У ПРИРОДИ КОЈЕ ИМА КАПКЕ УНУТАР ОЧИЈУ



ЗА ОВАЈ
ТАЛИСМАН

ВЕРОВАЛО СЕ У 18 ВЕКУ ДА СВАКОГ ЗАТВОРЕНИКА МОЖЕ ДА ИЗБАВИ ИЗ ТАМНИЦЕ — ЗБОГ ТОГА СЕ ПОКЛАЊАЊЕ ТАЛИСМАНА КАЖЊАВАЛО СМРЋУ

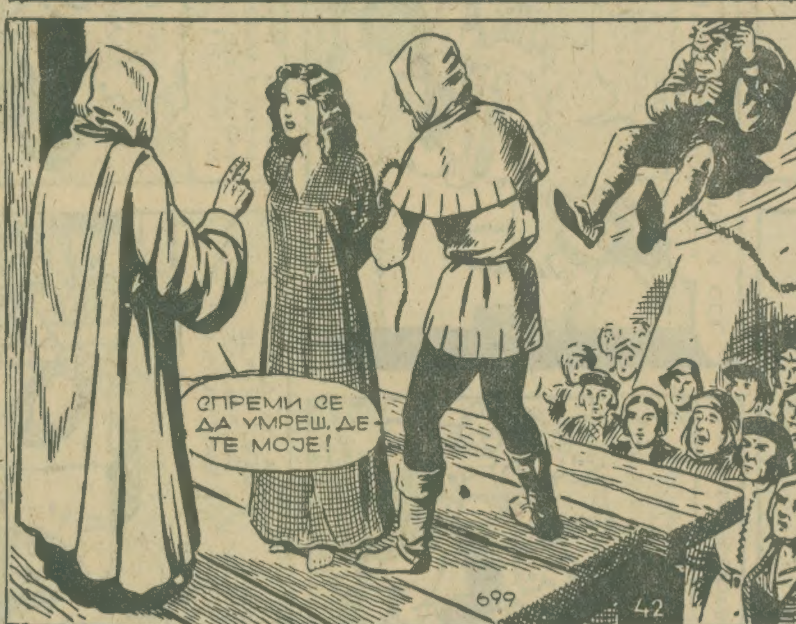
ПРЕМА РОМАНУ В. ИГОА
ЗВОНАР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ













ЗЕЛЕНЕ АТЛЕТЕ

Занимљив опит извео је један научни сарадник Мичигенског универзитета у Сједињеним Америчким Државама. Помоћу нарочитог апарата, који су конструисале његове колеге, овај научник је покушао да одреди коликом снагом избија из тла изданак појединих биљака.

Посматрања су вршена под најразличитијим условима. Било је утврђено, на пример, да нежни зелени изданак кукуруза развија снагу од око четврт килограма. На највећи отпор изданци наилазе у близини површинске скраме.

★

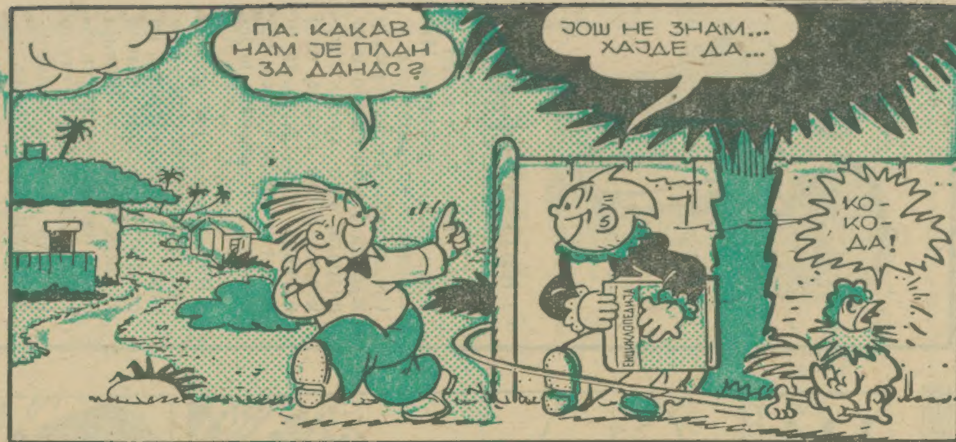
Париски ерконДиши

На улазу у један париски бар на Монмартру истакнута је табла на којој пише: „У локалу постоји уређај за хлађење ваздуха". И заиста, чим посетилац прекорачи праг одмах му пружају — лепезу.



Бим и Бум

by Joe Musial



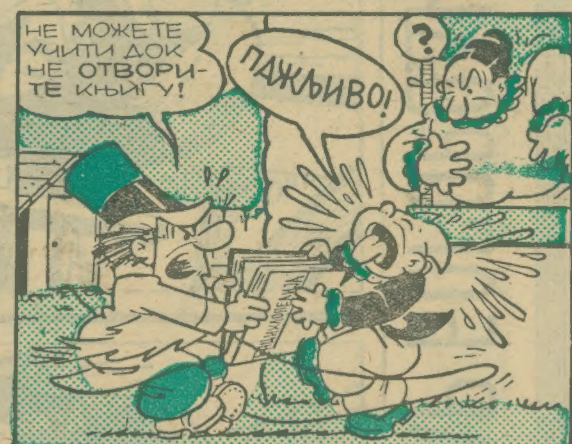




















Walt Disney Месечеве преље























Марчело Мастројани

ШТА је Марчела Мастројанија, чије је име пре десет година мало ко знао изван Италије, начинило најпознатијим италијанским глумцем и довело до светске славе?

Мастројанија, кога изван Италије свет зна тек из Фелинијевог филма „Сладак живот“, открио је Лукано Висконти још пре 15 година. Поверио му је низ малих филмских улога (прва је била у филму „Јадници“ Виктора Ига) и довео га на позорницу где је између осталога играо главне улоге у познатим драмама „Трамвај назван чежња“ и „Смрт трговачког путника“. Стварно велику шансу на филму пружио му је Фелини кога Мастројани сматра својим духовним оцем и најбољим пријатељем. За улогу пропалог и у снобистичке забаве утонулог журналисте у филму „Сладак живот“, Фелини није могао наћи бољег глумца него „меког“ Мастројанија који до тада није био „по моди“,



МАРЧЕЛО МАСТРОЈАНИ



СОФИЈА ЛОРЕН И МАРЧЕЛО МАСТРОЈАНИ У ФИЛМУ „СВАДБА НА ИТАЛИЈАНСКИ НАЧИН“. ЗА ОВАЈ ФИЛМ ОНИ СУ, КАО И ПРОДУЦЕНТ КАРЛО ПОНТИ ДОБИЛИ „ЗЛАТАН ГЛОБУС“ КАО „НАЈБОЉИ НА СВЕТУ“

али је овом улогом створио нови тип глумца.

Уколико овај интересантан филм Федерика Фелинија, о коме постоје разна мишљења, носи аутобиографско обележје Мастројани је у филму играо Фелинија чији рад веома цени.

Партнерке на филму биле су му Софија Лорен, Ђина Лолобриђида, Симона Сињоре, Жана Моро, Марија Шел, Брижита Бардо. Међутим, за име Мастројанија није везан никакав скандал или авантура. Њему је очигледно стало до тога да га у животу не идентификују са јунаком из филма „Сладак живот“. Стога стално указује на свој складан породични живот, наглашава да је већ 15 година ожењен глумицом Флором Карабелом и да има 14-годишњу кћерку Барбару. Слободно време најрадије проводи код куће у породичном кругу читајући новине или књиге.

Од око 30 филмова које је Мастројани снимио за 15 година споменућемо неке: „Париз остаје Париз“, „Жене једног лета“, „Ноћ“, Антонионија са Жаном Моро „Беле ноћи“, Фелинијев „Осам и по“, „Развод на италијански начин“. Његови најновији филмови које је режирао Виторио де Сика јесу: „Јуче, данас, сутра“ и „Свадба на италијански начин“ са Софијом Лорен. Овај филм се вероватно не би тако звао да није било светског успеха филма „Развод на италијански начин“.

СРЕЋА у несрећи



ПРОШЛЕ године у мају шеснаестогодишњи младић Џорџ Лоренц, возећи се на бициклу поред Нијагариног водопада изгубио је контролу над својим бициклом и сурвао се низ стрму литицу. Мада је пао са висине отприлике десетоспратнице и ударио о једну стену где се задржао, имао је само једну већу чворугу на глави и неколико поломљених ребара. Све у свему лечење је трајало мање од месец дана.

Пре четири године један седмогодишњи дечак, Роџер Вудворд, возећи се у једном чамцу који се преврнуо, главачке је слетео низ Нијагарин водопад с висине од око 50 метара и такође прошао са врло лаким озледама.

Док је вршио пробу једног хеликоптера овај се нагло покварио тако да је Мајкл Ленард, из Флориде, морао да скаче падобраном са око 400 метара висине. На његову несрећу падобран се није отворио и он је пао на земљу, заправо у неки честар. Чим је пао на земљу, он је скочио на ноге и кренуо даље скоро без икаквих последица. Једино што је био огребао колено десне ноге. И ту се људско тело показало далеко издржљивије него што би ико могао поверовати.



МИРИСНИ ВОДОВОД

На острвима Зеленог рта на западној обали Африке пада веома мало кише, али су зато ова острва готово читаве године покривена маглом која биљкама даје извесну количину влаге. Међутим, воде за пиће нема довољно за становнике острва. Један земљорадник на острву Брава изумео је необичан начин снабдевања водом. Он је, наиме, посадио 60 џиновских кринова и њихово лишће повезао тако да роса, што се скупља на њима, отиче с једног листа на други, а с последњег у нарочити олучић који води у резервоар. Тако он за 24 часа сакупи око 200 литара воде, а када је магла густа и целих 600 литара.



Колико може људски организам да издржи

ВЕЋИНА људи већ код висине од 3.000 метара почиње да се осећа непријатно због разређеног ваздуха. Разуме се да с већом висином и опасности постају далеко веће. Али с друге стране познато је да Перуанци живе на висини од око 5.000 метара а да им та висина уопште не смета.

Поставља се питање да ли се и други људи могу привићи да живе на тако великој висини без штетних последица. Амерички лекар др Бруно Болки, предводио је једну експедицију и они су остали на висини од преко 4.000 метара пуних шест недеља без икаквих помоћних апарата за дисање и радили потпуно нормално.

Ако човек остане будан једну ноћ он скоро не осећа никакве последице. Али ако остане дуже времена без сна он почиње да добија халуцинације, несвестицу и на крају долази до потпуног слома.

Један младић из Сан Дијега, Ренди Гарднер, покушао је да потуче једног Хавајца који је држао рекорд у неспавању за десет дана. Овај младић је издржао 264 сата туширајући се наизменично топлом и хладном водом. Његова концентрација је слабила све више и више, меморија постајала све несигурнија, замуцкивао је у говору и једва одржавао равнотежу. После 11 дана неспавања спавао је непуних 15 сати и када је пробудио рекао је: „Осећам се као да сам спавао 70 дана.“

Британски морнар, Пун Лим, једини је преживео катастрофу свога брода који је погодила јапанска подморница 1942. године. Он је пуна четири и по месеца лутао океаном у малом чамцу и када су га рибари на крају спасли он је сам изашао из чамца и ступио на обалу мада се то цело време хранио само рибама и то врло оскудно јер их је врло тешко ловио.

РЕКОРДИ

локомотива на пару од 1845. до 1939. године



100 километара на час, 1845, Енглеска



132 километра на час, 1853, Енглеска



144 километра на час, 1890, Француска



156 километара на час, 1893, САД



165 километара на час, 1925, Француска



172 километра на час, 1931, Француска



174 километра на час, 1935, Француска



177 километара на час, 1935, Француска



200 километара на час, 1938, САД



203 километра на час, 1939, Енглеска

Из науке и технике

НЕЋЕ проћи много времена и у космосу ће бити исто тако прометно као на Земљи. Тамо ће се налазити сателити-ретланслатори за телевизију која ће обухватити читаву Земљину куглу, затим базе за снабдевање, орбитални космодроми за међупланетарне бродове и читаве фабрике

КОСМИЧКО СЈЕДИЊАВАЊЕ

„ГЛАВНИ ПРОБЛЕМ КОЈИ ТРЕБА РЕШИТИ ПРЕ МОНТАЖЕ СТАНИЦЕ НА ОРБИТИ ПРЕДСТАВЉА ПРИБЛИЖАВАЊЕ КОСМИЧКИХ БРОДОВА" — ИЗ ЈЕДНОГ ГОВОРА ПРЕДСЕДНИКА АКАДЕМИЈЕ НАУКА СССР-а М. В. КЕЛДИША.



за монтирање космичких апарата. Како остварити технику приближавања и пристајања бродова један уз други?

Технички је могућно да се време летова израчуна до у делић секунде, да се тако подеси лансирање другог брода да он изиће на исту орбиту, и то у близину првог. Тако је поступљено у време космичког л та Андријана Николајева и Павела Поповича. Али, није обавезно лансирати бродове у једну исту орбиту. Орбите треба само да буду у истој равни.



На својим орбитама бродови-сапутници изврше једно путовање око Земље за различито време; они нас подсећају у том случају на тркаче који трче различитим стазама. Брод који се креће по унутрашњој орбити обилази Земљу брже но онај који се креће по спољашњој орбити.

У оном тренутку када се доњи брод изравна с горњим, он укључује свој ракетни мотор, прескаче на орбиту горњег брода и лети упоредо с њим. Бродови-сапутници могу такође да се изведу и на орбите које не леже у истој равни; потребно је само да се те орбите секу. На космичкој „раскрсници" један од бродова укључује ракетни мотор и оштро изменивши брзину и правац прелази на орбиту другог брода.

Тек када се два космичка брода крећу један поред другог, и то истом брзином, може се покушати да се бродови сједине. Замислимо да се из неке коморе на боку једног брода појаве два гипка широка црева која се аутоматски пуне ваздухом и под његовим притиском исправљају да би допрла до другог брода. Аутоматска квачила прихватају црева и сада су оба брода чврсто „везана". Помоћу конопаца који пролазе кроз црева, један брод може да буде привучен уз сам бок другога. И ево, уместо два брода-сапутника на орбити се појављује један удвојени космички апарат. Тако се могу образовати читаве композиције, многоспратне космичке грађевине.



РЕПАСТ КОРЕН НИЈЕ САМО УКУСНА НАМИРНИЦА...

Корен биљке има два основна задатка: да учврсти биљку у земљишту и снабде је хранљивим материјама. Међутим, корен извесних биљака има још неке дужности.

Корен двогодишњих и вишегодишњих биљака, на пример, које зимски мразеви сравње са земљом добија још један задатак: да део хране који биљка није утрошила и који се као уштеда затекао у лишћу ускладишти у задебљалом меснатом корену. Овај део корена, који се већим делом образује испод површине оранице, показао се као сигурно складиште за неопходне материје тако да ови подземни делови биљке представљају магацине резерве хране.

У оштрим зимским данима корен ових биљака нападају изгладнели зечеви, кунићи, мишеви и разни инсекти. Пољопривредници су зато приморани да ова сочна задебљања корена премазују горким материјама, запрашују или на погодан начин трапе, како би их сачували до следећег пролећа. Често је употребљаван горак укус корена биљке бесних (Digitalis) из чијег се лишћа справља лек, отров из корена биљке једић (Aconitum) као и сок корена сапуњаче (Saponaria) или неко друго заштитно средство. Тако сачувани корен сточне репе, шећерне репе, репе угарњаче, мркве, роткве, ротквице послужиће у пролеће биљци да изгради ново стабло с другим деловима биљке, који ће тек у другој години донети плод, односно семе.

На нашој фотографији су приказани резултати огледа са ђубрењем репе угарњаче, изведени у Холандији. Биљке (на снимку десно) које су ђубрене азотом, фосфорним и калијумовим минералним ђубривима дале су знатно крупнија задебљања корена, док су оне (на слици лево) код којих је изостало ђубрење калијумом, дале знатно мање развијен меснати део сочног корена.

ХАРТИЈА УТВРЂУЈЕ ДИЈАБЕТИС

Енглески лекари почели су да у својој пракси користе хартију нарочитог састава, која им помаже да брзо и непогрешиво одреде да ли је нека особа оболела од шећерне болести. Читава анализа не траје ни један минут. Довољно је канути венозну крв на мали квадратни комадић хартије: према промени у боји хартије може се судити о стадијуму болести и пост[illegible]ити дијагноза у самом п[illegible]тку обољења, када су д[illegible]и методи још недовољно поуздани.

КАКО СЕ СТВАРАЛА наша нова књига

КАДА је Павле Шафарик, знаменити чешки слависта, прикупљао грађу за свој преглед српске књижевности, он је писао једном свом пријатељу: „Ја ћу те књиге, овде у Новом Саду лако описати, јер је овде гнездо српства и многи од грађана имају од сваке старе књиге по примерак... Каталог српских књига израдио сам с великим трудом, од куће до куће идући и све претресајући..."

Павле Шафарик био је тада директор српске гимназије у Новом Саду. Његов преглед српске књижевности са библиографијом изишао је тек 1865. године, и то на немачком језику.

Шафарик је овим својим радом положио основе српској библиографији, коју је наставио и разрадио наш велики научник Стојан Новаковић. Обојица су настојали да открију што више књига штампаних у XVIII веку, који, поред свих тешкоћа и невоља, најављује и нове видике у културном животу српског народа. У Шафариковој библиографији наведен је 191 штампани спис. Стојан Новаковић повећао је тај број на 212. Најновија српска библиографија XVIII века има 408 одредница.

Књиге намењене српском народу штампане су далеко ван његове средине: у Римнику у Влашкој, у Венецији, Бечу, Лајпцигу, Будиму. Само две носе ознаку: Сремски Карловци, а и оне су резане у бакру, у радионици најзаслужнијег нашег радника на српској књизи у XVIII веку — неуморног и злосрећног Захарије Орфелина. Он је објавио око четрдесет штампаних радова, а само је за један примио награду. „Спутан гвозденим веригама сиромаштва и беде", он је „пребедно скончао свој живот".

Мучан је био пут стварања и продирања наше световне књиге у XVIII веку. Верске књиге имале су бољу проћу. Псалтир штампан у Венецији имао је четири издања, онај у Бечу пет; катихизис — шеснаест. На футошком и новосадском вашару, на којима су се и са којих, поред остале робе, продавале и растурале књиге — више од стотину година; псалтири, часловци, библије — постизали врло високу цену.

Трговина верским књигама представљала је врло уносан посао. Оне су долазиле из Русије, и у недостатку домаћих, биле су веома тражене. Орфелин је забележио у свом „Вечном календару" (1789) како је један руски трговац на футошком вашару тражио за библију толико да му је купац могао рећи да за тај новац може да купи два добра вола. За „Беседе апостолске" била је одређена цена од 10 дуката. За ту своту могло се купити 1500 литара најбољег фрушкогорског вина. Међутим, књиге наших списатеља имале су прилично ниску цену. Ипак, и поред тога тешко су их продавали. Доситеј Обрадовић није доживео ниједно поновљено издање својих дела. Од чувеног „Магазина" (1768) Захарије Орфелина и после двадесет година од објављивања, када је аутор већ давно био мртав, нађено је неколико стотина нераспродатих примерака у дућану једног новосадског трговца.

Први каталог српских штампаних књига објавила је „Типографија Димитрија Теодосија у Венецији". У њој су забележена 34 назива (1772-1774). Таквих каталога током XVIII века објављено је неколико. Уз српске књиге у њима се налази и мноштво књига на страним језицима; нарочито немачком, латинском, а под крај века и на француском, што указује да је виши слој српског грађанства у данашњој Војводини читао књиге из савремене европске књижевности.

Постојале су и приватне библиотеке, у којима су се налазила дела најпознатијих европских књижевника и филозофа, потом латинских и грчких класика. Сава Текелија, значајни политички и културни радник, имао је у својој библиотеци велику француску енциклопедију, дела Волтерова, списе Русоа и Монтескјеа.

Давно пре него што је Доситеј Обрадовић указао на значај и вредност великих европских писаца, њихова дела у немачком преводу могла су се наћи у библиотекама просвећенијих грађана у Војводини. Када је Емануело Јанко-



вић, један од Доситејевих следбеника, у Новом Саду отворио књижару, штампао је опширан каталог књига (1790) које нуди читалачкој публици. То су дела савремене европске књижевности, претежно на немачком и француском језику. Треба имати на уму да је током XVIII века све више наших грађана у Војводини који уче стране језике. Штампају се прве граматике: немачког, француског, мађарског, италијанског језика; први речник славеносрпског (тада књижевног језика) и немачког.

У градовима Војводине јављају се занатлије-књиговесци, који се баве и продајом књига. Такав један помиње се у Новом Саду, док се овај још називао „Петроварадински шанац", и био само подграђе велике тврђаве на Дунаву (пре 1747.).

У Мађарској, на чијој је територији живео велики део српског народа насељен за време сеоба у XVII и XVIII веку, године 1782. објављен је правилник за књижаре: „...ко год хоће да се посвети трговини књигама, мора ту трговину прописно изучити... Нико не може постати књижар који није овај посао прописно изучио, и бар четири године у књижари служио и који није стекао довољно знања о најбољим писцима у разним наукама." Од књижара се тражило „поред знања немачког и латинског да бар знање још једног страног језика покаже".

Први наш изучени књижар био је Емануело Јанковић. Он је напустио студије медицине и у Прагу је изучио да управља штампаријом и књижаром. Знао је немачки, латински, француски и италијански језик. Један други новосадски књижар, Дамјан Каулиција, није био баш у најбољим односима с нашим старим књижевницима. Зарађивао је на њихов рачун. Још 1803. жалио се Доситеј Обрадовић једном свом пријатељу како му је Каулиција уместо новца послао аков ракије за 60 примерака „Басни". Док се ова Доситејева књига могла тада продати „по 10 форинта од екземплара", аков ракије стајао је 16 форинти. Тако је Доситеј био у великом губитку, а промућурни књижар за 16 форинта добио је — 600.

Кроз преводе залутали су у нашу књижевност XVIII века и врло необични списи. Тако је међу Србе далеко заобилазним путем доспео и један спис чувеног хуманисте Еразма Ротердамског, објављен у Ротердаму на латинском језику још 1526. године. На славеносрпски језик преведен је са старогрчког и штампан у Бечу 1786. Латински језик ђаци наших тадашњих школа учили су из једног древног уџбеника који је настао у IV веку. Написао га је римски граматичар Елије Донат. Приређиван и подешаван за нове прилике, овај Донатов граматички спис готово петнаест векова представљао је основни уџбеник латинског језика тако да је постао појам. Срби су свој „Донат" добили 1765. године. Из таквог „Доната" латински језик учио је и Дубровчанин Марин Држић, па га и помиње у једној својој комедији.

У преводној књижевности одабирају се дела моралноваспитног значаја, што и сами наслови показују. Намењена су дечацима и девојчицама, младим људима. Поред наслова, готово увек долази и оно неизбежно „или" — које поближе објашњава о чему се у књизи говори. На насловној страни штампају се и посвете, често и врло необичне. Тако је Никола Стаматовић своје делце „Чисто је огледалце" (1793.) посветио „мајкам, ћеркам, стринам, тетам, кумам, пријатељицам, снашам, сестрам, нећакињам и милосницам „да би једна на другу преко не гледала." За проучавање наших прилика у XVIII веку од посебног су значаја предговори или „пролози" појединим списима, у којима се изражавају покретачке идеје века. Понекипут то су и мали манифести самог писца или одређеног круга наших трудољубивих посленика на српској књизи. Колико су дотада нашем друштву непознатих идеја и појмова у својим приступачно и јасно писаним предговорима разрадили Захарија Орфелин, Доситеј Обрадовић, Емануело Јанковић и други!

Ствараоци српске књижевности у XVIII веку поседовали су и врло лепу личну културу. Неки од њих, као Јован Рајић и Доситеј Обрадовић, били су прави полиглоти. Јован Мушкатировић, Алексије Везилић, Емануело Јанковић, Глигорије Трлајић и други поред латинског и немачког одлично су познавали и још понеки језик.

Колики је био тираж наших књига у XVIII веку — није нам тачно познато. Доситеј је свој „Живот" (1783.), најславнију и најзначајнију српску књигу штампану у том веку — „издао на тип" свега у 300 примерака. Због своје реткости она је већ после неколико година преписивана и читана на скуповима. Изгледа да је најчешће тираж био од 500 до 1000 примерака.

Од продаје својих књига писци нису имали готово никакве користи. Уколико их није помагао неки имућнији добротвор, штампали су је о свом трошку и требало је и по десетак година да извуку бар оно што су дали за штампање. Читалачка публика била је мала, ограничена на грађански слој тадашњег српског друштва, ван кога је тешко или готово никако продирала у сељачке масе, неписмене и заостале. „Од српске литературе живети исто је што и просјачку чорбу кусати" — каже се на једном месту у „Малом буквару за велику децу", првом нашем хумористичко-сатиричном делцу (1792.).

ТРИ ДАНА И ТРИ НОЋИ

жив сахрањен у баруштини

ЈЕДАН авијатичар провео је три дана и три ноћи без јела и воде у преврнутом авиону, а сам је био поред тога у води до гуше.

За време другог светског рата једна група канадских авијатичара вршила је обуку у Сједињеним Државама. Међу њима налазио се и двадесетогодишњи пилот Даг ла Нор, атлетски грађен младић и одличан спортиста. Он је био доведен на један војни аеродром у Флориди где је имао да испроба авион типа П-40.

Тридесетог новембра 1942. године наређено му је да направи неколико кругова изнад аеродрома а затим да испита авион у погледу брзог пењања увис и вертикалног спуштања. Заузет испитивањем инструмената он није приметио да се удаљио од аеродрома више него што је намеравао. Покушао је да кружењем пронађе аеродром, али место да му се приближи он се све више удаљавао од њега. Најзад је увидео да мора затражити помоћ преко радио-везе. Када је укључио радио није добио никакав знак — радио је био покварен.

Ла Нор је управио авион ка северу тражећи било који аеродром да се спусти, јер је сијалица за бензин сигнализирала да је бензин био при крају. Није му остало ништа друго него да нађе погодно место за спуштање авиона. У близини је приметио једну варошицу што га је необично обрадовало, јер ако се спусти близу ње, неће дуго чекати за помоћ у случају неке несреће. Терен је био необично раван и погодан за атерирање.

Ла Нор је прелетео варошицу што ниже да би га опазили, а онда је потражио погодно место за спуштање. Али када је авион био скоро изнад саме земље, Ла Нор је увидео да се горко преварио: под њим се уместо пшеничних њива налазила непрегледна баруштина.

Како су точкови већ дотакли високу снажну траву није било никакве наде да се извуче. Точкови запетљани у траву нису скоро ни додиривали блатњаву површину када се авион преврнуо тако да су точкови били на горњој страни, а пилотска кабина у води и блату.

Пилот је остао потпуно неповређен, али са главом која је била окренута доле. Падобран на леђима и везе онемогућавале су му да се покрене. Вода је почела да продире у кабину.

Страх од грозне смрти почео је да га обузима све више. Па ипак, био је свестан да га само хладнокрвност може спасти. Прво је покушао да се ослободи падобрана што му је и успело. Са везама није ишло тако глатко као са падобраном, јер је кабина била пуна воде.

Срећом успео је да се ослободи веза и окрене у нормалан положај. У ствари, и сада он је могао само да седи у кабини са савијеним ногама.

Покушај да изађе из кабине

После тога да ли услед исцрпености или страха Ла Нор је извесно време био онесвешћен. Када је дошао к себи, почео је да дрхти. Све до тада он је веровао да ће га убрзо пронаћи било мештани мале варошице или авиони из његове базе кад примете да га нема. Како је он полетео око 9 сати ујутру то је по његовој оцени било прошло најмање десет сати како се налазио у баруштини а спаса није било. Мрак је већ почео да покрива целу околину и он је знао да у току ноћи не може очекивати никакву помоћ било са које стране.

Целе ноћи он је разговарао са самим собом, замишљао да разговара са мајком и оцем, шаптао нежне речи својој девојци само да би себе некако охрабрио или да не би заспао. Вода је била престала да се пење. Чим је свануло он је решио да сам предузме нешто јер је све мање веровао у помоћ других.

У међувремену авиони су стварно били пошли у потрагу за њим и прелетели највећи део Флориде. Међутим, они су углавном истраживали јужни део Флориде и залив и не сањајући да је он могао да скрене толико на север Становници мале варошице који су видели авион како је прелетео преко њихове варошице веровали су да су то неке вежбе



па нису ни обраћали пажњу шта је даље било, поготову што су баруштине биле непроходне па нико није њима ни пролазио.

Поклопац пилотске кабине који је Ла Нору тада служио као под био је начињен од плексигласа који је необично чврст. Ла Нор је намеравао да разбије стакло и да направи отвор довољан да се извуче и тако спасе. Али, било је лакше рећи него учинити. Плексиглас је било скоро немогућно разбити.

Време је споро промицало а посао напредовао још спорије. У току целог дана, мада је скоро без одмора радио, успео је да направи само рупу довољно широку да је могао да провуче своју десну руку. Веровао је да ће после тога посао брже напредовати али се варао. Бивао је све уморнији услед глади и жеђи.

У току друге ноћи он је мало дремуцкао а мало радио јер се плашио ако заспи да се неће више ни пробудити. А сем тога, рад га је загревао. Чим је освануо трећи дан он је поново прионуо на посао да што више прошири рупу да би се кроз њу могао провући.

Тунел кроз блато

У току трећег дана он је био довољно проширио отвор да је могао да провуче кукове. Као дечак он је знао да онде где може да провуче кукове може да провуче и горњи део тела. Али, није било довољно само проширити рупу на плексигласу већ је требало уклонити блато са друге стране рупе да би направио тунел кроз који би се провукао.

На крају, после неколико неуспелих покушаја и пошто је поскидао скоро све са себе, пошло му је за руком да се провуче кроз отвор и кроз тунел и да избаци главу изнад површине воде где га је чекао чист ваздух. Било је то крајње време, јер се осећао као да се распада.

Остало је било играчка према ономе што је преживео. Мада му је требало пробити се из баруштине и стићи на чврст терен он је то поднео лако јер је знао да је спас ту пред њим.

Међутим, и људске снаге имају својих граница. Чим је ступио ногом на чврсто тло и снага је потпуно издала. Неки фармери су га нашли скоро нагог, блатњавог и крвавог. Када су га вратили свести видели су да му је цело тело било као ишибано услед провлачења кроз узани отвор. Међутим, како није било никаквих озбиљнијих повреда он је већ сутрадан био у стању да се упути ка свом аеродрому где су га већ били прогласили за мртвог. Пуна три дана и три ноћи он је провео у воденом и блатњавом гробу без хране и воде.

ПОЛИКРАТОВА РИБА

ПОЛИКРАТ је владао на Самосу, грчком острву у Малој Азији у 6. веку пре наше ере. Био је прави тиранин. Имао је више од 100 ратних бродова са којима је нападао без икаквог оклевања трговачке флоте разних народа.

Његово богатство је било велико, не само због пљачкања, већ га је он добијао у великим количинама од осталих владара који су се надали да ће га на тај начин умилостивити и да их он онда неће нападати.

И поред свега Поликрат је познат као заштитник уметности и грађевинарства.

О Поликрату постоји више легенди. Међу најпознатијим је легенда о Поликратовом прстену. Доносимо је укратко:

Код Поликрата дође једнога дана неки сиромашни рибар и донесе му на дар повећу лепу рибу. Поликрат захвали сиромашку, дарива га ,а рибу даде свом главном кувару да му је припреми за јело.

Мало времена после тога врати се кувар сав узбуђен и рече: „Господару, чистећи рибу нашао сам у њеној утроби овај прстен..“

Поликрат узе у руку прстен и виде да је начињен од злата и драгог камења велике вредности.



Али уместо да се обрадује неочекиваном налазу тиранин паде у најдубље очајање.

А ево због чега: неколико дана пре овог догађаја, Поликрат, зачуђен непрекидном срећом реши да начини поклон боговима. Због тога се извезе једним од својих бродова на пучину и баци у море овај скупоцени прстен који му је био нарочито драг. И сад ево тог прстена враћеног на тако необичан начин. То је свакако био предзнак неке велике несреће мислио је сав очајан тиранин Поликрат.

После извесног времена Поликрата позва персијски краљ Пир на састанак. Не сумњајући ништа Поликрат оде, али би ухваћен и погубљен од сатрапа Орета.

Тежина оваца мења се током године

Совјетски сточарски стручњак Ахмедов вршио је дужа испитивања тежине оваца током године. Испитивања је изводио на црним и сивим каракулским овцама, од чијих се јагњећих кожа добија скупоцено крзно „астрахан“ односно перзијанер.

Ахмедов је сваки сој поделио према конституцији у три подгрупе: снажне, грубе и нежне животиње.

Упоређујући ова два соја каракулске овце, овај совјетски стручњак је дошао до закључка да су сиве овце нешто лакше од црних. Међутим, овце оба соја најтеже су у октобру, нешто лакше у августу и децембру, још лакше у априлу и јуну, а најлакше у марту.

Као што се види, овце су најтеже у доба мркања, а најлакше у доба јагњења. Сем тога, најмање губитке у тежини имају овце чврсте конституције, нешто веће губитке имају грубе овце, а највише губе у тежини нежне животиње.



Листић бршљана

СТАРИНСКИ градић Фромборк увек је пун туриста и излетника. Искусни водичи набрајају датуме и догађаје обилато их „гарнирајући“ цитатима. Стотине књига написано је о животу и научном подвигу каноника катедрале у Фромборку — Николе Коперника. Рекло би се да се тим силним списима не би више имало шта додати. Па ипак...

Најновија истраживања пољских научника, а нарочито проучавање писама Коперниковог пријатеља Ваповског, која су била нађена 1956. године у Мађарској, говоре



нам о Копернику кога нисмо познавали, Копернику математичару, песнику, уметнику, политичару, лекару, педагогу и енциклопедисти, човеку достојном своје велике епохе — Ренесансе. Та писма причају нам и о великој земаљској љубави великог научника према кћерци једног пољског јувелира —Ани Шилинг.

Ако је веровати тим писмима, Коперник је срео Ану када је имао 32 до 34 године. Где се догодио тај први сусрет — у Гдањску или Торуни — не зна се. Али, њихова љубав била је толико јака да је Коперник погазио закон свештеничког целибата а Ана је без много размишљања и упркос родбини напустила родитељски дом и настанила се код њега.

Заљубљени Коперник преводи у то време с грчког на латински језик „Писма морална, идилична и љубавна.“ Стари текстови добијају под Коперниковим пером нови смисао, близак његовим мислима и осећањима... „Срце моје хрли теби; у грудима мојим као да пламен букти...“ „Магнет је заљубљен у гвожђе и живот му је тим лепши уколико је ближи својој љубави.“

Ана је била достојна Коперника: према сведочанствима савременика она је била не само лепа и паметна, већ и једна од најобразованијих жена свог времена. Велика узвишена љубав везала је на читав живот то двоје људи. Али, у сутону живота морали су се растати. Вармински бискуп Дантишек, у почетку пријатељ а касније најљући Коперников непријатељ, свим силама је настојао да Ана оде из Фромборка. Коперник је покушавао да одложи час растанка, али Дантишек је био неумољив. Године 1539. Ана је била принуђена да се врати оцу у Гдањск. Пет година касније Коепрник је умро. Само један једини пут, годину дана пре смрти, на путу који води из Крулевеца у Гдањск, он је случајно срео Ану. То је био њихов последњи сусрет.

Поред оскудних редака савременика, до нас је дошло још једно сведочанство о Коперниковој љубави. То су листићи бршљана нацртани руком научника којима је он на маргинама научних списа и трактата обележавао најважније, оригиналне мисли и закључке. Листићи бршљана налазили су се у грбу Шилингових и због тога су они за Коперника постали симбол његове љубави. Коперникови рукописи, ишарани нацртаним листићима бршљана, могу се и данас видети у музеју шведског универзитетског града Упсале, где су доспели после шведског освајања града Фромборка.

Ана није могла да дође чак ни на Коперникову сахрану али је касније отишла једном да посети Фромборк. И само се бршљан који је, према предању, посадила на дан растанка с Коперником, као и некад припија уз тамне зидове старинске готске цркве.

Шестоноги зналац геометрије

Мало је оних који знају да мрави умеју да разликују геометријске фигуре. Показало се да мрави могу да препознају троугао, круг, квадрат. Мрави су, на пример, научили да се крећу тачно према троуглу не обраћајући пажњу на круг. Најзанимљивије је то да мрави умеју — као што су показали опити — да „деле“ углове на једнаке делове. Наиме, мраве су пуштали из врха угла и они су се кретали тачно по симетрали.

Кроз ВЕКОВЕ



СУЂЕЊЕ СКАКАВЦИМА

Године 1545, пред црквеним судом у француском граду Сан-Жен-де-Молен, појавила су се два адвоката. Један је заступао житеље овог града, а други јато скакаваца које је извршило најезду на град и околину. Претрес је одржан, али пресуда није била донесена, јер су скакавци изненада одлетели.

Скакавци су поново угрозили град 42 године касније и процес је био обновљен. Ево пресуде: „Црква сматра за праведно и неопходно да горепоменутим инсектима стави на располагње пасиште на терену иза винограда да би они могли долазити до хране не наносећи штету виновој лози...“

Два месеца касније адвокат који је заступао инсекте, поднео је бискупу жалбу: „На одређеном терену скакавци немају чим да се хране јер је земљиште голо“... Због зиме која је наишла и због које су и скакавци нестали, процес је поново одложен до... следеће појаве скакаваца.

Златни лавови

Са обе стране престола византијског цара Теофила (829—842) налазио се по један лав израђен од чистог злата. Када би цар седао на престо, лавови би устали, зарикали и поново легли на своја места. Као што видимо, стари механичари су умели да праве изванредне аутомате.

ПОРЕЗ НА СО

У феудалној Француској порез на со, такозвани „габел“, служио је као један од најважнијих извора за попуњавање краљевске касе. Нарочитом наредбом било је одређено да је сваки житељ обавезан да у једној години купи одређену количину соли. Међутим, како је записао један хроничар из 16. века, со је стајала много више од онога што је један сељак могао да заради за целу годину.



ХИМАЛАЈСКИ ЈАРАЦ
велико искушење за ловце

Освојити врх на Хималајима лакше је него убити јарца који ту живи.

Сматра се да је највећи ловачки трофеј у свету ован звани „Марко Поло“ а одмах иза њега долази хималајски јарац. Док ован Марко Поло живи у Кини и Русији, хималајски јарац може се наћи само у Пакистану и то на тромеђи Кине, СССР и Авганистана. Ове две животиње живе удаљене око три до четири стотине километара (у правој линији) једна од друге али им је заједничко то што живе на огромним висинама тако да им је скоро немогуће прићи.

Лов на хималајског јарца представља изванредан проблем али је, можда, још теже од самога лова добити дозволу за одстрел.

Од свих хималајских јарчева најпознатији су они из области Гилгит која се налази у високом планинском ланцу између Пакистана, Авганистана и Кашмира. Јарчеви и козе у тој области су највећи међу својим саплеменицима. Високи су око деведесет сантиметара и обрасли дугом свиленкастом длаком. Оно по чему се највише разликују јарчеви те области од других јесу дуги спирални рогови. Мало се ловаца у свету може да похвали таквим трофејом.

Да се стигне у област Гилгита мора се користити авион јер тамо нема ни железнице ни путева. То је уједно и најлакши део пута. За сам лов потребне су припреме као и за пењање на неки највиши врх јер хималајске козе живе на висини од око пет хиљада метара преко лета и ране јесени док снег не почне да пада док се зими у потрази за храном спуштају и до три хиљаде метара.

Кад ловци стигну на импровизовани аеродром у подножју Хималаја ту их обавезно чека пратилац који остаје са њима цело време пазећи на кретање ловаца по граници. У оближњем селу ловци морају да се постарају за вођу као и за групу носача који ће им носити ствари по необично тешком терену.

После неколико дана непрекидног пењања група стиже на висину од 4.000 метара где разапиње шаторе. Прави лов тек сада почиње. Од ловца се тражи да буде исто тако добар планинар као и добар ловац, јер пронаћи хималајског јарца није нимало лак посао. Он се креће и преко најстрмијих предела с таквом лакоћом да му чак и дивокозе могу завидети.

Сем своје необичне способности да се вере и по најтежем терену, хималајски јарац има исто тако необично оштра чула, нарочито чуло слуха и мириса. Дуго се погрешно мислило да та животиња слабије види. Међутим, неки ловци се не слажу с тим, јер им се дешавало да их јарац примети чак са неког удаљеног врха и чека док му се не приближи нешто више од пушкомета а онда нестане и зачас се нађе на неком другом врху одакле као да се подсмева ловцима.



Хималајски јарац не воли друштво и само за време парења налази се у друштву женки. Чим тај период прође, он живи потпуно сам. Па ипак, неки ловци тврде да он кад примети опасност, даје извесне знаке стаду или групи женки које обично живе заједно. Други опет тврде да јарац чак привлачи пажњу ловаца на себе да би дао времена осталом стаду да умакне.

Као и дивокоза тако и хималајски јарац, кад се нађе у опасности, у стању је да скочи и по осамдевет метара или да се стрмоглави у неку провалију одакле ниједна друга животиња не би жива изашла. Али хималајском јарцу се ретко дешава да га неко изненади пошто је његов слух тако изоштрен да нема те животиње, а поготову човека, који ће му се приближити а да га он на време не осети.

Хималајски јарац се храни оскудном травом, лишајима или жбуњем које се може наћи на великим висинама. Зими, кад снег покрије планину они се спуштају у ниже пределе до висине од 3.000 метара где се налазе четинари које они брсте и тако некако дочекају пролеће.

Мада је хималајског јарца готово немогуће убити због тога што не дозвољава да му се ико приближи, ловци су му ипак доскочили на тај начин што употребљавају специјалне пушке с великим дометом на којима су монтирани дурбини за прецизно гађање. Ако се деси да ловац промаши првим метком, од лова више нема ништа јер то је био знак за узбуну за све јарце и козе тог предела. О томе да их ловци гоне нема ни говора јер се они крећу таквом брзином и спретношћу да их ловци никад не би стигли. Па и онда када ловцу пође за руком да пуца на хималајског јарца то је у 90 одсто случајева неки старији јарац чији је слух или вид већ попустио па је дозволио ловцу да му се приближи на пушкомет што обично никад није случај са младим јарцем који чим издалека осети или види опасност одмах се удаљује у безбеднији предео и са неког врха добро осматра целу околину.

Оно што нарочито одликује хималајског јарца то су његови величанствени рогови који могу бити дуги и до једног метра. По прстеновима на роговима тачно се може утврдити колико јарац има година. Ретко који јарац доживи више од тринаест година.

Али мада је лов на хималајског јарца веома напоран и не много успешан ипак ова дивља животиња полако нестаје као и неке друге животиње. Сурова природа постиже оно што човеку не полази за руком. А поносни хималајски јарац неће да прими помоћ човека чак ни у храни.

„Глуп као кокошка...“

„Има мозак као у кокошке“ — каже се за оног у чије умне способности човек посумња. Међутим, кокошка баш није глупа, што су биолози утврдили занимљивим опитима. Они су на једном комаду папира поређали зрна пшенице у један ред при чему су свако друго зрно прилепили за подлогу. Кокошка је у почетку кљуцала сва зрна редом...

Ускоро је међутим „схватила“ да од тих зрна свако друго остаје на картону, па је почела да кљује само непарна, то јест незалепљена зрна. Научници су тада изменили тест: почели су да лепе за картон по два зрна остављајући иза сваког таквог пара по једно незалепљено. Кокошка је савладала и тај задатак: кљуцала је свако треће зрно. Значи, кокошка је научила да „броји“. Додуше, свега до три. Али, и то је довољно — за једну кокошку.

БИЉНО МЛЕКО

Британски стручњаци почели су да производе млеко од биљака. Млеко има укус и својства крављег млека. Доктор Франклин, директор предузећа „Плантмилк“, изјавио је да ово млеко може да се сачува пет месеци а да при том не изгуби оригиналан укус и не претрпи промене. Једини недостатак је у томе што је ово млеко два пута скупље од крављег. Сва поврћа и велики број биљака могу да буду коришћени као основна материја за добијање овог биљног млека.

НОВИТЕТИ НА САЈМУ У ХАНОВЕРУ

НА НЕДАВНО одржаном Међународном сајму у Хановеру изложен је огроман број експоната од којих су неки у правом смислу последња реч технике.

Поменућемо неколико најинтересантнијих изложених експоната:

Електронски рачунар са транзистором намењен за рад у канцеларијама који за неколико секунди обави најтеже рачунске радње на које би иначе стручњаци морали да утроше више часова рада.

Нове гуме за брисање начињене од пластичне материје које не остављају никакав траг чак ни на најфинијем папиру.



АПАРАТ ЗА ПОТКРЕСИВАЊЕ ГРАНА СЕ „ПУЖЕ“ СПИРАЛНО ДУЖ СТАБЛА И КРЕШЕ ГРАНЕ ОД ДНА ДО ВРХА А ДА ПРИ ТОМ НЕ ПОВРЕДИ САМО СТАБЛО

„Џепна секретарица“ која бележи било какав диктат на плочи која може да се савије и коју шеф може за време пута да пошаље својој канцеларији у обичној коверти.

За пољопривреду је начињен један пројектор који убрзава раст биљака захваљујући спектралној подели интензитета зрачења у њему.

На штанду намењеном за дрвну индустрију запажен је апарат за поткресивање грана који се „вере“ уз стабло као неки мајмун и креше гране од дна до врха стабла.

Ни пешаци нису заборављени: за њих је начињен специјалан апарат са електронским командама за осветљавање пешачких прелаза.

Наравно да се мислило и на домаћице: једна холандска фабрика лансирала је усисивач који пере подове увек чистом водом, прљаву воду сипа у посебан суд, а подове оставља суве и без мрља.

Пластична материја је нарочито заступљена у дрвној индустрији: начињено је више врста паноа од пластичне материје за облагање намештаја и унутрашњих зидова који имитирају шаре разних врста дрвета.

Новитет је и „течно стакло“ које постаје чврсто на ваздуху на нормалној температури.

Маст за паркете која достиже такву чврстину да је отпорна и за потпетице танке као игле свакако ће обрадовати многе.

ДОГОДИЛО СЕ У...



... Њујорку. Џорџ и Марша Вилијамс побегли су од гостију који су им дошли на венчање и избегли досадне свадбене обичаје на тај начин што су одмах после свечаног чина ускочили у два хеликоптера што су их чекала на тргу испред цркве и пребацили се до најближег аеродрома одакле су авионом отишли на свадбено путовање.



... Канзасу. Изборни чиновници у варошици Оберн морали су две године дуже да врше дужност за коју су били изабрани, јер када им је први мандат истекао, нико се од одговорних општинских отаца није сетио да распише нове изборе.



... Ванкуверу. Домаћица Кеј Ган прилегла је једног дана после ручка да се одмори. Кад се пробудила, затекла је своје троје деце како се забављају: на машини за месо вредно су млела новчанице од по једног долара. Кроз машину је већ било прошло новчаница у вредности од 70.000 динара.



... Есексу. Црна пудлица Пепе појела је из радозналости, тврди њена сопственица, пуну кесу завртања. Ветеринар, који је извршио операцију, извадио је из желуца радознале пудлице 61 метални завртањ. Сопственица црног кученцета мораће убудуће добро да чува свог чупавог љубимца и да сузбија његову радозналост.

ПРИЈАТЕЉСТВО С ПАСТРМКОМ



Аустралијски воденичар Лигер седео је на обали планинског потока. Бацивши удицу, замишљено је посматрао лишће које је вода носила. Наједном се вода запенила и после једног секунда воденичар је угледао у потоку велику лепу пастрмку. Пливала је узводно, према човеку. Бојећи се чак и да се помери, Лигер је махинално пружио пастрмки црва кога је намеравао да стави на удицу као мамац. Шарена риба храбро се окренула према човеку, искочила из воде и зграбила црва... Лигер се вратио кући без улова: дао је риби све црвиће које је био понео.

Сутрадан је Лигер на том истом месту срео своју познаницу — пастрмку. Тако се развило пријатељство између човека и рибе из планинског потока.

Лигер је „своју" пастрмку назвао „Капетаном". Пастрмка је остала да живи у потоку: воденичар није више никад ни покушао да улови „пегавку". Капетан је, пак, показао потпуно поверење према човеку. Кад би појео одређену свакодневну порцију, Капетан би стао да се игра. Волео је да га његов пријатељ гледа и као да је схватио шта се од њега тражи. Као какав дресирани делфин прескакао је гранчице-препоне и искакао из воде. Додуше, после сваког оваквог подвига Капетан би сместа запловио према тегли где га је чекала заслужена награда — укусна глиста. Временом је Капетан научио да распознаје човеков глас и допливао би на воденичарев позив. Најзад је почео да дозвољава да га његов пријатељ узме у руке.

Завршетак приче је исто толико необичан као и почетак. Капетан је стао да упознаје с воденичаром и друге пастрмке доводећи их до „своје обале". Сада их је већ читаво јато од 20 пастрмки и сваку од њих Лигер распознаје; свакој је дао и друкчије име. За своје пријатеље Лигер је на обали потока саградио луку-базен где данас живе шарене рибице које предводи Капетан.

Зашто кажемо: СТАДИОН?

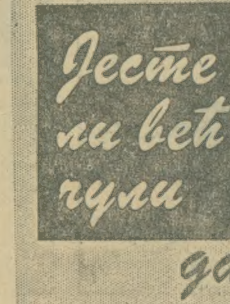


Стадион! Колико смо пута изговорили ову реч не размишљајући о томе како је и где настала. А та реч има занимљиву и дугу историју.

У древној Грчкој на олимпијским играма одржавала се у почетку само једна врста такмичења: трчање. На знак фанфаре који би се разлегао изнад величанствене арене, најбржи младићи потрчали би тркачком стазом. Раздаљина коју су имали да превале није била као данашње: мерена је стадијумима.

Стадијум је била не баш обична мера. За његову основу узимана је дужина стопала врховног свештеника оног града у коме је такмичење одржавано; заправо 600 стотина његових стопа чинило је један стадијум. А пошто дужина стопа код људи није једнака, то је и дужина стадијума била различита: од 174 до 230 метара.

Прошле су хиљаде година, измениле су се мере за дужину, али назив прве и најкраће тркачке стазе древних Грка — стадијум — ушао је у реч „стадион". која исто звучи и има исто значење у многим језицима на свету.



...на многим путевима из времена старе Грчке и Рима сачувани су трагови



у виду жљебова које су начинили многобројни точкови. Сачуване су чак и „стрелице" које су показивале где се два транспорта могу мимоићи.

...све до половине 17. века у Венецији је претила смртна казна сваком ко би



одао тајну прављења огледала. Производња огледала била је монопол Млетачке Републике.

...у Британском музеју чува се протеза ноге која потиче из 3. века пре наше ере. Протеза је начињена



на од танких бронзаних листића причвршћених на дрвену основу.

...четвртасте марамице појавиле су се тек крајем 18. века, и то на двору Луја XVI. Пре тога марамице су имале најразличитије облике: округао, овал



ни, троугласт. Прве марамице употребљаване су још у старом Египту.

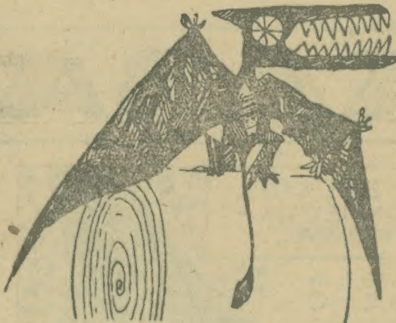
ТЕЛЕФОНСКА КАБИНА НЕКАД И САД

Лондонска полиција је 7. маја 1905. године извршила интересантан опит: инсталирала је први пут телефонске кабине, нарочито у пустим квартовима Веза је била успостављена са најближом полицијском станицом и за мање од пет минута после позива, представници закона стизали су на место позива.

КОБРА И МАГНЕТОФОН

Укротитељи змија у Индији обично се у свом занату служе флаутама. Свирајући неку лагану мелодију, они нагоне кобре и друге отровне змије да се њишу у ритму музике. Они који су видели кажу да је то упечатљива слика.

Међутим, данас се у Делхију могу видети змије које „играју" уз звуке магнетофона. Сопственик таквих змија бави се искључиво комерцијалном страном „представе" — иде од гледаоца до гледаоца и скупља новац.



НЕ УГАЉ, ВЕЋ ХАРТИЈА

У једном аустралијском руднику лигнита нађено је пре извесног времена неколико масивних стабала која се, из неког непознатог узрока, ни за 30 милиона година нису окаменила. Дрво као дрво. Стабла су била ископана из земље и послата у фабрику целулозе и папира. И тамо су их претворили у хартију.



РЕКЛАМА

Енглеска аутомобилска фирма „лендровер" рекламира своја кола као „најсигурнија на свету". При томе се рекламни проспекти позивају на вести објављене у новинама у којима је писало да су бандити који су у прошлој години извршили највећу пљачку (било је украдено око 8 милијарди динара) побегли од полиције аутомобилом марке „лендровер". Ако је веровати проспекту, такав аутомобил је — сан сваког гангстера.

ПЛАЗМА РАЗБИЈА СЕФОВЕ

Енглески провалници труде се да иду укорак с временом. Понекад им то полази за руком, понекад не: Недавно се група провалника увукла у једну банку и покушала да отвори масиван сеф. Гасна лет-лампа и електрична бушилица нису, изгледа, одговарале модерним провалницима: они су понели плазмену лампу израђену по нарочитој поруџбини.

На жалост (по њих) ни то није помогло. Млаз плазме за трен ока је прогорео зидове сефа и продро у његову унутрашњост. У истом тренутку пакети новчаница претворили су се у гомилу пепела.



БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

ОДГОВОРИ

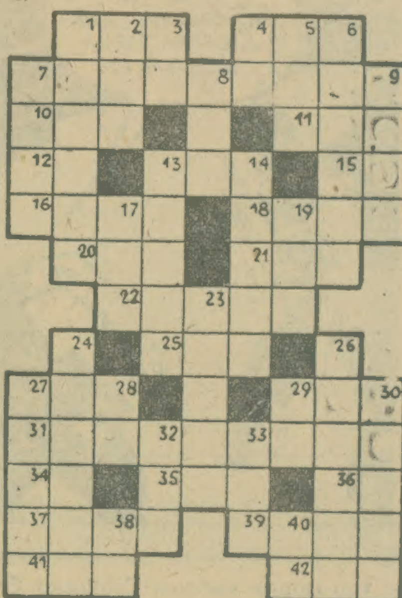
Обе приче изгледају невероватне, али је од њих две измишљена она коју смо у прошлом броју објавили под насловом „Гостионица маски". Први податак на основу којег се могло посумњати у њену истинитост је тај да се необично уточиште налази на острву Мајорки које припада Шпанији. Зар би један избеглица из фашистичке Немачке потражио азил — и зар би такав азил могао да постоји? — на територији — фашистичке Шпаније? И прича о кћерки Саре Бернар очигледно је измишљена: ако је преварила париску издавачку кућу „Ашет", зашто би је гонила полиција из четири државе? Још један податак: кад је Балзак умро Сара Бернар је имала тек 16 година.

Међутим, прича о судбини дезертера из Корнвола истинита је од почетка до краја. О његовом трагичном крају писали су пре неколико година сви енглески листови.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) тениски израз, 4) забава са игранком, 7) личност, јединка, 10) драг, 11) спис, чин, 12) разум, 13) део намештаја, 15) најпотребнији зачин, 16) јагњећа или јарећа кожа која се употребљава за израду рукавица, 18) место у Србији на десној обали Расине, 20) озидана обала, 21) срећка, 22) вал, 25) индустријска биљка, 27) језеро у Северној Америци, 29) шанац, 31) познати енглески књижевник („Сага о Форсајтима"), 34) немачки предлог, 35) староримски војсковођа (Публије Квинтилије), 36) врста јапанског прозоришног комада, 37) особа, 39) северноамерички драмски писац („Ана Кристи"), 41) лична заменица, 42) лука у Израелу.

Усправно: 1) фотографија, 2) име сликара Муртића, 3) лична заменица, 4) хемијски знак за бизмут, 5) речно острво, 6) раскош, 7) отпоран према заразним болестима, 8) јединица електричне снаге, 9) полуострво у Грчкој, 13) изложба узорака, 14) згуснута водена пара у атмосфери, 17) једноцифрен број, 19) енглески лекар, проналазач узрочника маларије, 23) стадијум у развоју инсекта, 24) шкотски књижевник („Цитадела"), 26) коридор, 27) познато лечилиште у Боки Которској, 28) елидидана свеза, 29) заводи крај Ниша, 30) музички инструмент, 32) целокупно, 33) народно коло, 38) слово латинице, 40) предлог.



РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) успеси, 6) Езоп, 7) иза, 9) том, 10) дрво, 11) ар, 12) шећер, 13) пак, 15) вешт, 16) анода, 18) та, 19) аба, 20) ја, 21) слана, 23) чт, 25) нец, 26) смер, 28) Ад, 29) стена, 30) гит, 32) Илок, 33) анал, 35) оса, 36) артист.

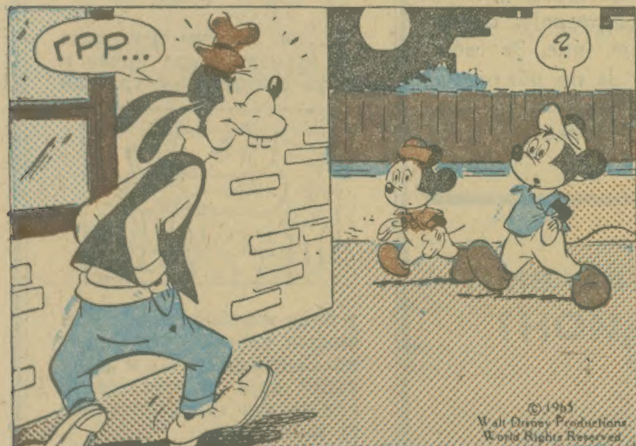
Усправно: 1) „Узорана ледина", 2) сом, 3) П(етар) П(ерадовић), 4) сирће, 5) извештаченост, 6) етапа, 8) аорта, 10) дева, 14) кобац, 17) дан, 21) снага, 22) Асти, 24) трака, 27) мелос, 31) гар, 34 Л(ав) Т(олстој).











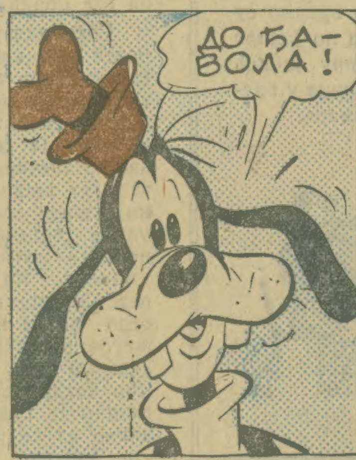


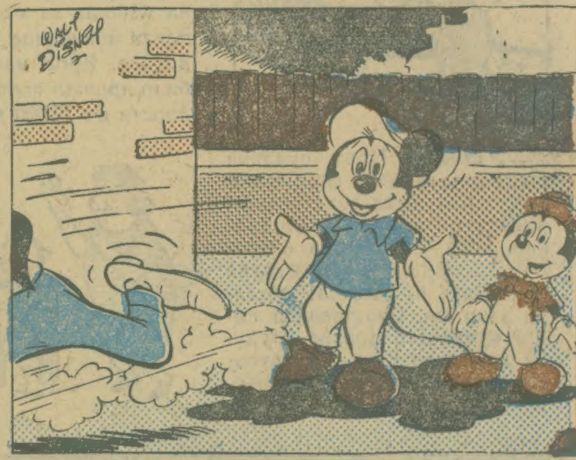












ЏОНИ ХАЗАРД

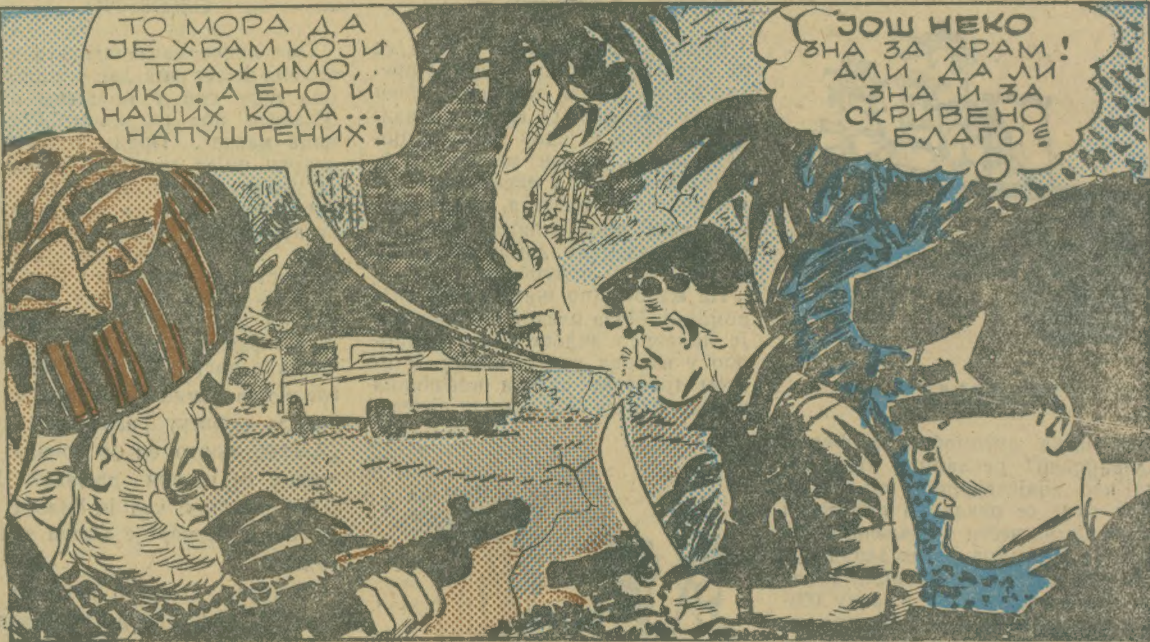
ФРЕНК РОБИН











Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Жиро рачун број 101-11-1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 1.800; полугодишња 900; за иностранство: годишња 2.600, полугодишња 1.300 дин Рукописи се не враћају.